

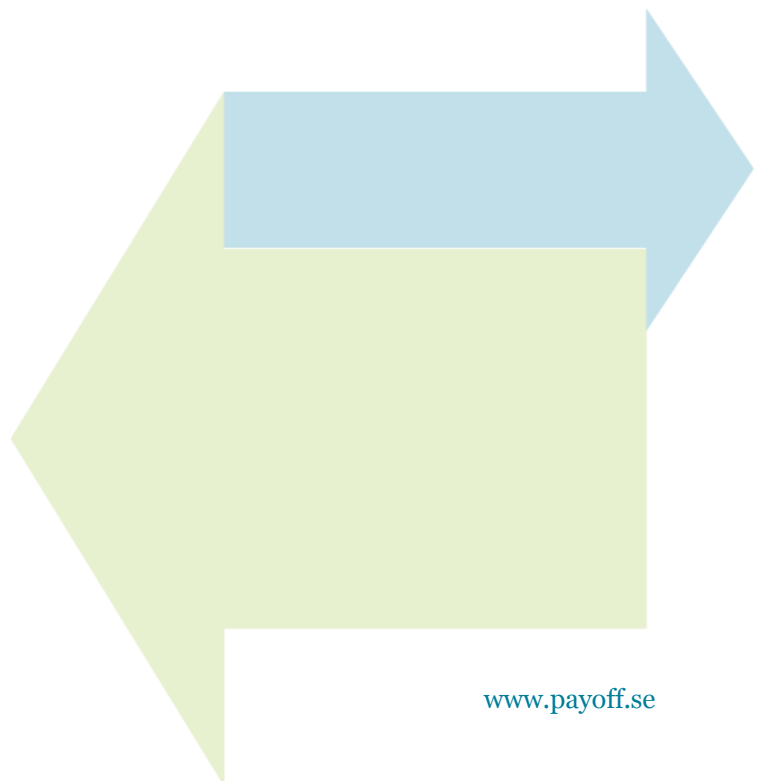

Utvärdering av sociala investeringar

Mentorprogrammet – effektmätning och samhällsekonomisk analys

SLUTRAPPORT

2025-02-21

www.payoff.se

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Mående, studiemotivation och arbetsmarknad.....	5
Social och samhällsekonomisk nytta	8
Modell för samhällsekonomiska nytta.....	8
Samhällsekonomiskt resultat av Mentorprogrammet	9
Analys och slutsatser	10
Progression inom hälsa, trivsel och studiemotivation	10
Målgruppens behov och förutsättningar	10
Mentorernas betydelse	10
Digitalt och gruppmentorskap	11
Mentorprogram för föräldrar	11
Uppföljning och effektutvärdering vs målstyrning.....	11
Ökade samhällsekonomiska effekter	12
Sammanfattningsvis.....	12
Rekommendationer	12
Inledning.....	15
Uppdrag.....	15
Metod.....	15
Mentor Sverige och Mentorprogrammet	17
Mentors verksamhet	17
Vision och mål.....	18
Resultat och effekter av Mentors verksamhet	18
Mentorprogrammet	19
Mentorprogrammets utmaningar och möjligheter	19
Erfarenheter från intervjuer	21
Ungdomarnas tankar om Mentorprogrammet	21
Mentorernas tankar om Mentorprogrammet.....	22
Mentorutbildning	22
Övriga intervjuer	23
Personal på Mentor Sverige	23
Partner/finansiär.....	23
Skolpersonal	23

Styrelserepresentant och generalsekreterare	24
Resultat från enkäter	25
Resultat ungdomar.....	25
Orsaker att ungdomen sökte till mentorprogrammet	25
Hälsa	25
Hur har Mentorprogrammet fungerat?	26
Trivsel i skolan.....	27
Studiemotivation	27
Nätverk för att söka ett första jobb	28
Resultat mentorer	28
Ungdomens självkänsla och handlingskraft	29
Trivsel i skolan och studiemotivation	29
Nätverk och förutsättningar att lyckas på arbetsmarknaden.....	30
Ett socialt hållbart samhälle - social och samhällsekonomisk nytta i samspel.....	32
Social nytta och socialt kapital.....	32
Hälsa	33
Personlig utveckling	33
Inkludering	34
Indikatorer för social nytta	34
Samhällsekonomisk nytta	34
Samhällsekonomisk utvärdering.....	36
Modell för deltagarnas produktionsvärde	36
Grundläggande begrepp.....	37
Utanförskapskostnad/potential.....	37
Intäkter	37
Samhällsekonomisk effektutvärdering.....	38
Utgångspunkter och grundläggande data	38
Bedömningen bygger på följande resultat	38
Sammanvägd bedömning av resultat och progression	39
Försiktighetsprincipen	39
Basscenario, Worst case och Best case	40
Nyttor och produktionsvärde.....	40
Samhällsekonomiska nyttor.....	40

Samhällsekonomiskt produktionsvärde	40
Nytta 1: Fler ungdomar fullföljer gymnasiet.....	41
Nytta 2: Fler ungdomar kommer tidigare i arbete	41
Nytta 3: Fler ungdomar får högre produktivitet.....	42
Sammanfattning, ekonomiska resultat.....	42
Jämförelse med förstudie	43
Analys och slutsatser	44
Nyttan med Mentors verksamhet och Mentorprogrammet.....	44
Målgrupp vs nytta	44
Mentorernas betydelse.....	45
Mentorer vs gruppmentorskap	45
Digitalt Mentorprogram.....	46
Mentorskap för föräldrar	47
Nyttan för partnerföretag.....	47
Uppföljning och effektutvärdering	47
Mentor Sveriges arbete med intern uppföljning	47
Varför är uppföljning viktig?	48
Mentorprogrammet stärker studier, vägen till arbete och hållbar egenförsörjning ..	49
Förslag/rekommendationer	50
Avslutningsvis	52
Bilaga.....	53
Bilaga 1. Kompletterande diagram och resultat från enkätundersökning.....	53
.....	55
Bilaga 2. Kompletterande information kring samhällsekonomiska resonemang	55
Faktorer och produktionsvärde	55

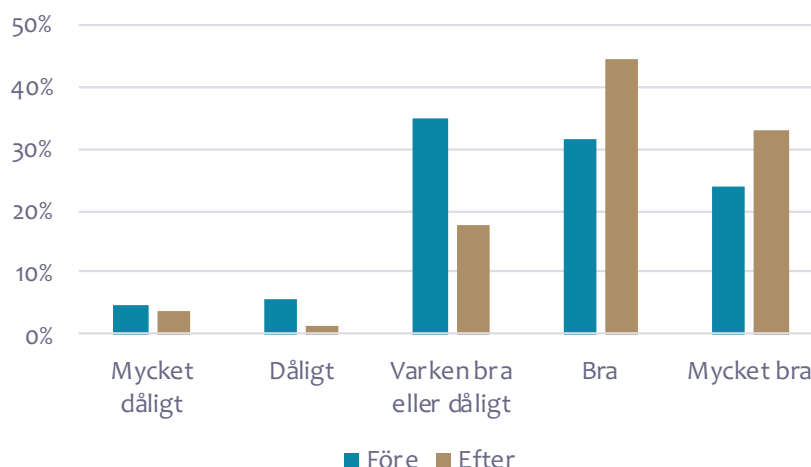
Sammanfattning

Payoff AB har på uppdrag av Mentor Sverige AB utvärderat Mentorprogrammet som syftar till att stödja ungdomars mående, studier och etablering i arbetslivet. Det sker genom att ungdomar matchas ihop med mentorer och att de under ett halvår träffas, gör saker tillsammans samt diskuterar intressen, mående, studier och arbete.

Mående, studiemotivation och arbetsmarknad

Utvärderingen visar, genom en enkätundersökning bland ungdomar som deltar i Mentorprogrammet, att programmet skapar nytta för ungdomarna. Från att ungdomarna börjar i Mentorprogrammet tills att de avslutar bedömer ungdomarna själva att deras mående förbättras, att deras trivsel i skolan ökar, att deras studiemotivation ökar och att deras nätverk för att få ett första jobb stärks.

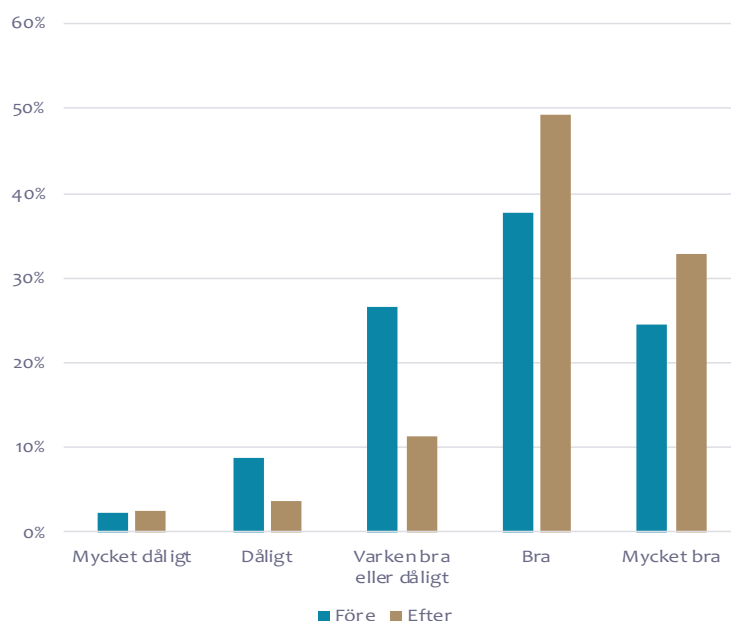
Hur har du mått under senaste året, före och efter?

Efter genomfört Mentorprogram är det 77 procent av ungdomarna som svarar att de mår Bra eller Mycket bra.

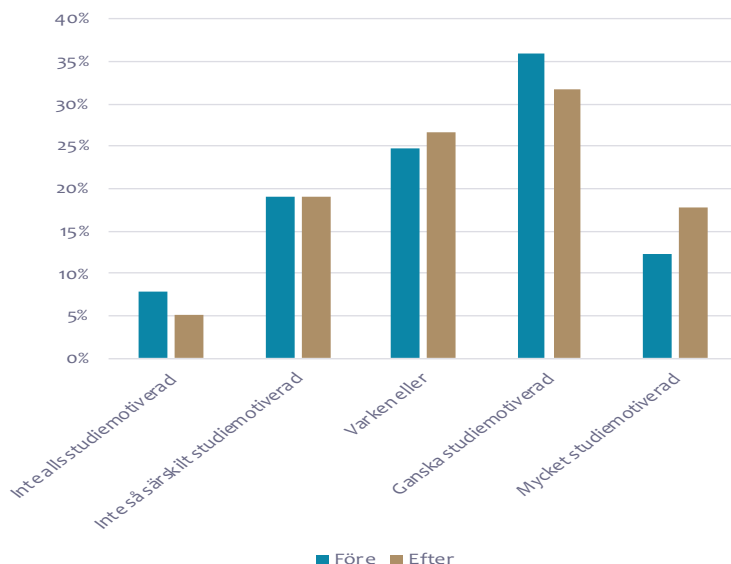
I diagrammet nedan kan vi se att utvecklingen är liknande avseende frågan om trivsel i skolan. Efter genomfört Mentorprogram är det över 80 procent av ungdomar som anger att de trivs Bra eller Mycket bra i skolan.

Hur har du trivts i skolan senaste året, före och efter?

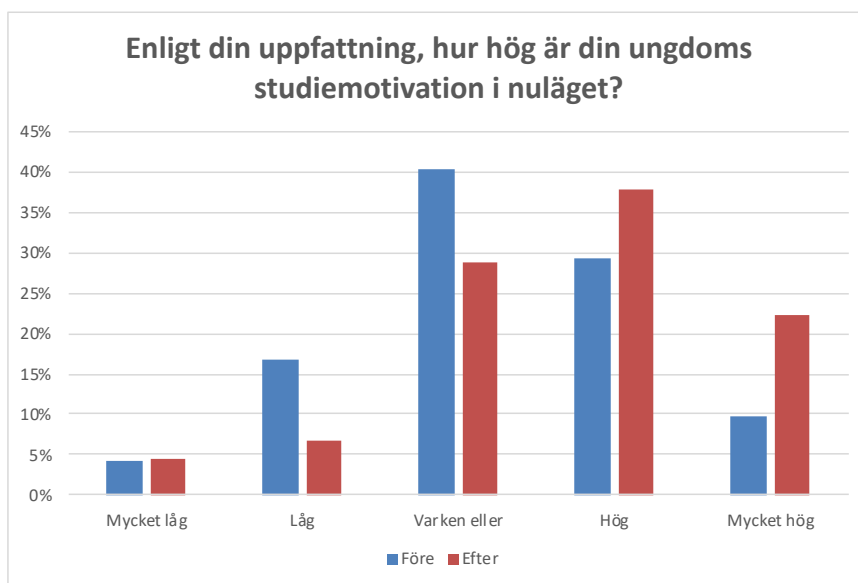
Studiemotivation är en viktig indikator på hur väl ungdomar kommer att lyckas i skolan, vilket i sin tur är viktigt för att i nästa steg kunna få och behålla ett jobb. Diagrammet nedan visar att ungdomarna som deltar i Mentorprogrammet har en relativt hög studiemotivation redan innan de påbörjar programmet. Med stöd av programmet ökar studiemotivationen ytterligare och framför allt ökar kategorin ungdomar som svarar att det är Mycket studiemotiverade.

Hur motiverad har du varit att studera senaste året, före och efter?

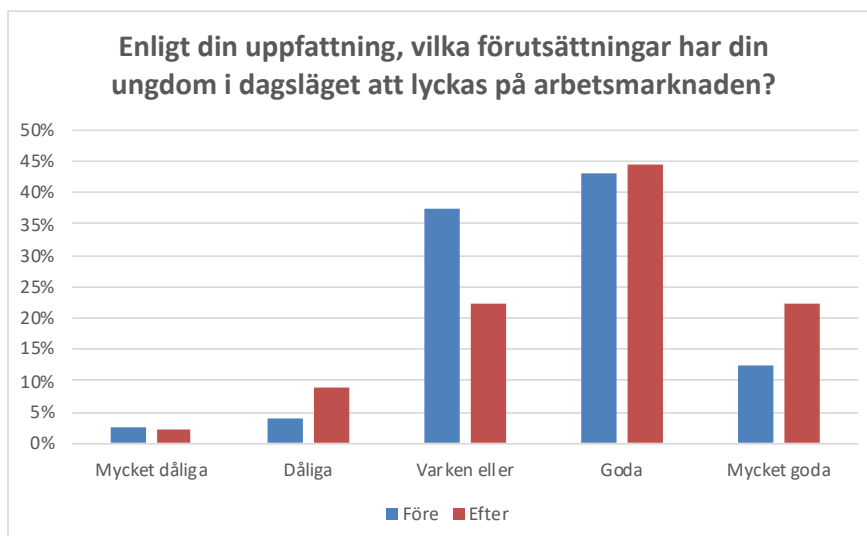

Den bild av progression som ungdomarna beskriver bekräftas genom att motsvarande frågor har ställts till deras mentorer samt att djupintervjuer har gjorts med ungdomar, mentorer, skolpersonal, personal på Mentor, representant för styrelsen och partnerföretag. Nedan visas exempelvis mentorernas bedömning av ungdomens

studiemotivation när Mentorprogrammet påbörjas jämfört med när det avslutas sex månader senare.

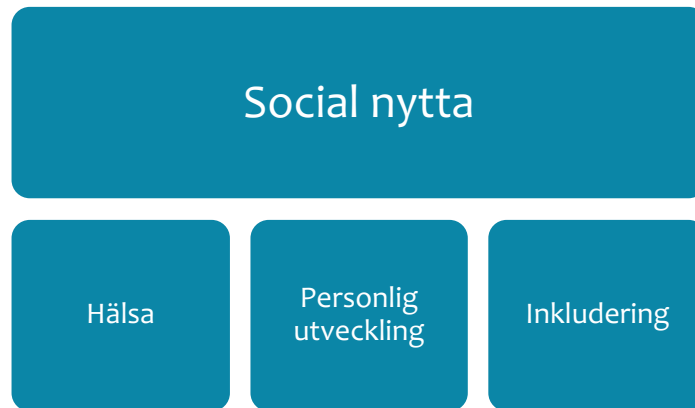
Mentorerna har även fått svara på frågan om vilka förutsättningar de tror att ungdomarna har att lyckas på arbetsmarknaden. Även på denna fråga finns en progression som indikerar att ungdomarna utvecklas positivt under tiden som de deltar i Mentorprogrammet.

Sammantaget visar enkätundersökningen med ungdomar och mentorer samt kompletterande intervjuer att ungdomarna gör en tydlig progression mot bättre hälsa, ökad studiemotivation och ökade förutsättningar att lyckas på arbetsmarknaden under den tid som de deltar i Mentorprogrammet. Ungdomar påverkas på många olika sätt under sin uppväxt. Det är därför inte möjligt att bedöma i hur stor grad ungdomarnas progression beror på just Mentorprogrammet. Men utvärderarna kan konstatera att den progression som vi har uppmätt uppstår just under den period som ungdomarna deltar i Mentorprogrammet och att alla källor för datainsamling pekar i samma riktning. Det är därför utvärderarnas bedömning att Mentorprogrammet har en tydlig, positiv inverkan på ungdomarnas utveckling.

Social och samhällsekonomisk nytta

Folkhälsomyndigheten skriver att ”för att ett samhälle ska vara välmående behöver människor känna tillit till både andra människor och till olika samhällsfunktioner. Tillit används ofta som en indikator för socialt kapital”. Socialt kapital och social nytta beskrivs i sin tur ofta utifrån tre övergripande områden; Hälsa, Personlig utveckling och Inkludering.

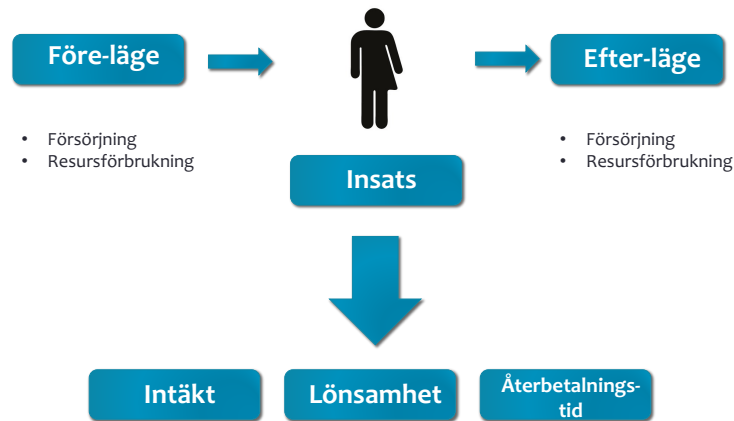

Samhällsekonomisk nytta å sin sida beskriver de ekonomiska effekter som uppstår när en individ kan öka sin grad av egenförsörjning genom arbete (både personlig utveckling och inkludering) och när en individ mår så bra (hälsa) att hen kan klara sig med mindre stöd från olika samhällsfunktioner, exempelvis vården. I detta sammanhang är också studier (både personlig utveckling och inkludering) ett mycket kraftfullt sätt att öka en individs framtida möjligheter till egenförsörjning. Satsningar på att stärka individens hälsa, studier och möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden ska därför ses som en social investering.

Därmed ska social nytta/socialt kapital ses som en förutsättning för att skapa samhällsekonomiska effekter. När det sociala kapitalet stärks så ökar sannolikheten och förutsättningarna för att det ska uppstå positiva samhällsekonomiska effekter på både kort och på längre sikt. Mentorprogrammet ska ses som en social investering som bidrar till denna utveckling, vilken i första hand skapar ett ökat socialt kapital, och i nästa steg skapas samhällsekonomiska effekter.

Modell för samhällsekonomiska nytta

Samhällsekonomisk nytta skapas primärt genom att individer i ökad omfattning kan arbeta och/eller utföra mer avancerat arbete. Samhällsekonomisk nytta skapas även genom att individer får stöd så att de mår bättre och klarar att leva ett liv med mindre behov av stöd från exempelvis vården, Arbetsförmedlingen eller kommunen. Payoff har en mycket väl beprövad modell för att beräkna dessa samhällsekonomiska effekter, NyttoSam.

I vissa fall kan kopplingen till de samhällsekonomiska effekterna vara direkt och uppstå i närtid. Det sker exempelvis om en sjukskriven person kan bryta sjukskrivning och återgå i arbete. I andra fall kan kopplingen vara mer långsiktig. Exempelvis kan det ske genom att en individ får stöd så att hen klarar av att genomföra sina studier med godkända betyg. På så sätt ökar individen sina möjligheter att i framtiden etablera sig på arbetsmarknaden.

Samhällsekonomiskt resultat av Mentorprogrammet

Utifrån den kunskap om ungdomarnas progression som framkommit i denna utvärdering och med stöd av NyttoSAM och erfarenhet från över tjugo års liknande uppdrag har Payoff gjort bedömningar angående hur ungdomarnas progression, med stöd av Mentorprogrammet, påverkar omfattningen av de samhällsekonomiska effekterna.

De samhällsekonomiska effekterna för Mentorprogrammet skapas genom tre olika nyttor; Fler ungdomar fullföljer gymnasiet, Fler ungdomar kommer tidigare i arbete samt Fler ungdomar uppnår en högre produktivitet.

	Bas	Worst	Best
Fler fullföljer gymnasiet, intäkt	5 000 kr/år	2 500 kr/år	7 500 kr/år
Fler kommer ett år tidigare i arbete, intäkt	30 000 kr	15 000 kr	45 000 kr
Fler uppnår högre produktivitet, intäkt	25 000 kr/år	12 500 kr/år	37 500 kr/år
Total intäkt, 1 år	60 000 kr	30 000 kr	90 000 kr
Total intäkt, 5 år	180 000 kr	90 000 kr	270 000 kr
Lönsamhet, ett år	25 000 kr	-5 000 kr	55 000 kr
Lönsamhet, fem år	145 000 kr	55 000 kr	235 000 kr
Återbetalningstid	7 mån	14 mån	5 mån

För varje nytta har vi beräknat vilken intäkt som skapas, vilken lönsamhet som skapas när intäkterna reducerats med kostnaden för att genomföra Mentorprogrammet samt hur lång återbetalningstiden är för de resurser som har satsats på att genomföra Mentorprogrammet. Mentorprogrammet bedöms i genomsnitt skapa positiva effekter i ungdomarnas liv i fem år.

I tabellen beskrivs de ekonomiska effekterna som uppstår för respektive nytta; Fler fullföljer gymnasiet, Fler kommer tidigare i arbete samt Fler uppnår högre produktivitet. I ett första steg har vi beräknat ett Basscenario, baserat på utfallet i enkätundersökningarna. Därefter har vi beräknat ett Worst case och ett Best case, för att visa på effekten om resultaten blir något lägre eller något högre än vad vi har bedömt i vårt Basscenario. Samtliga beräkningar är gjorda utifrån försiktighetsprincipen, vilken är tydligare beskriven i själva huvudrapporten.

Analys och slutsatser

Progression inom hälsa, trivsel och studiemotivation

Resultaten av utvärderingen visar att Mentorprogrammet skapar nytta för de ungdomar som deltar. Ungdomarna har en tydlig, positiv progression avseende hälsa, trivsel i skolan och studiemotivation under tiden som de deltar i Mentorprogrammet. Även deras nätverk och allmänna förutsättningar för att få ett första jobb ökar.

Målgruppens behov och förutsättningar

Mentorprogrammet fungerar väl för att stärka den nuvarande målgruppen, dvs de ungdomar som deltar i programmet. Samtidigt har de nuvarande deltagarna en relativt god hälsa, hög trivsel och hög studiemotivation redan när de påbörjar Mentorprogrammet. Utifrån detta är det utvärderarnas bedömning att Mentorprogrammet skulle kunna göra ytterligare nytta genom att i större utsträckning identifiera, motivera och rekrytera ungdomar med ett större behov av stöd, jämfört med dagens deltagare. En sådan målgrupp skulle sannolikt bli tyngre att jobba med och ställa högre krav på både Mentor Sverige och mentorerna. Samtidigt ökar potentialen för vilken nytta som Mentorprogrammet skulle kunna skapa.

Mentorernas betydelse

Mentorerna är grunden i att Mentorprogrammet fungerar och ger ett bra stöd till ungdomarna. Mentor Sverige har lyckats bygga upp bra rutiner för att rekrytera, kvalitets-säkra och ge mentorerna en grundläggande utbildning. Detta är en stor styrka i Mentorprogrammet. Samtidigt är det utvärderarnas bedömning att det skulle vara gynnsamt om rutiner även byggs upp för att ge mentorerna löpande coaching under hela genomförandet av Mentorprogrammet. Därigenom skulle mentorerna stärkas ytterligare i att hantera relationer med ungdomarna på ett bra sätt samt att fokus för deras mentorskap skulle kunna stärkas ytterligare inom områdena hälsa, trivsel i skola, studiemotivation och att stärka förutsättningarna för att i framtiden etablera sig på arbetsmarknaden. Detta kommer sannolikt att bli extra viktigt om ungdomar med en mer komplex problematik rekryteras till Mentorprogrammet samt om

gruppmentorskap utvecklas. Båda dessa scenarios kommer sannolikt att ställa ökade krav på mentorerna, jämfört med dagens mentorskap.

Digitalt och gruppmentorskap

Utvärderarna ser positivt på att Mentor Sverige arbetar med att utveckla Mentorprogrammet med fokus på ett digitalt mentorprogram samt att utveckla gruppmentorskap. Båda inriktningarna har potential att öka möjligheterna för Mentorprogrammet att nå fler ungdomar jämfört med idag.

Samtidigt är det utvärderarnas bedömning att dessa inriktningar sannolikt kommer att öka kraven på mentor-funktionen. Det kommer att behövas andra kompetenser för att klara av mentorskapet på ett bra sätt. Sannolikt behövs ökad kompetens kring grupp-utveckling, motiverande samtal, Supported Education, Supported Employment och andra relevanta kompetenser. Mentorfunktionen behöver i så fall få en mer professionell inriktning, dvs att den behöver bedrivas av yrkeskunnig personal.

Med det sagt vill utvärderarna poängtera att vi ser det som mycket intressant att utveckla dessa inriktningar av Mentorprogrammet.

Mentorprogram för föräldrar

Föräldrar är en mycket viktig resurs i ungdomars liv. I resursstarka familjer är sannolikt föräldrar den absolut viktigaste resursen i en ungdoms liv. I mindre resursstarka familjer behöver ungdomen ett mer omfattande stöd från andra delar i samhället, för att klara av att utvecklas på sin väg mot vuxenlivet. Här kan Mentor Sverige fylla en viktig funktion. Utvärderarna skulle se det som intressant om Mentor Sverige undersöker förutsättningarna för att bygga upp ett Mentorprogram för föräldrar, med syfte att stärka dem i deras föräldraroll.

Uppföljning och effektutvärdering vs målstyrning

Mentor Sverige arbetar med att utveckla sin interna uppföljning med fokus på kort, medellång och lång sikt. Utvärderarna ser positivt på arbetet, men bedömer att fokus måste öka på att följa upp resultat och effekter. Den långsiktiga uppföljningen är särskilt viktig, eftersom den verksamhet som Mentorprogrammet och Mentor Sverige bedriver har som syfte att stärka ungdomar och deras möjligheter att etablera sig i vuxenlivet. Därmed är det speciellt viktigt att bygga en struktur och rutiner för att kunna samla in kunskap om hur ungdomarnas utveckling ser ut på längre sikt samt på vilket sätt detta kan kopplas till just Mentorprogrammet och den verksamhet som Mentor Sverige bedriver.

Intern uppföljning kan inte bedrivas som en fristående insats. För att uppföljningen ska ge önskad nytta behövs även en tydlig målbild. Målbilden behövs för att kunna bedöma om de skapade resultaten motsvarar den nivå som Mentor Sverige har som ambitionsnivå. Utan en tydlig målbild är det inte möjligt att bedöma hur effektiv verksamheten är.

Ökade samhällsekonomiska effekter

Mentorprogrammet stärker de deltagande ungdomarna, vilket sannolikt leder till att en ökad andel kommer att klara av gymnasiet med godkända betyg, en ökad andel kommer att komma i jobb tidigare och en ökad andel kommer att öka sin produktivitet. Dessa nyttor är de grundläggande orsakerna till att samhällsekonomiska effekter skapas på grund av Mentorprogrammet. De samhällsekonomiska intäkter som Mentorprogrammet bidrar till att skapa är så pass omfattande att återbetalningstiden för de resurser som satsas på Mentorprogrammet återbetalar sig på sju månader.

Sammanfattningsvis

Sammanfattningsvis är det utvärderingens bedömning att Mentorprogrammet på ett effektivt sätt stärker ungdomarnas hälsa, stärker ungdomarnas studier och därmed stärker ungdomarnas väg mot arbete, en hållbar egenförsörjning och möjligheten att leva ett självständigt liv.

Rekommendationer

Payoff ger följande rekommendationer, vilka vi hoppas ska bidra till diskussion och fortsatt utveckling av Mentorprogrammet och den verksamhet som Mentor Sverige driver:

- Mentor Sverige beskriver att de fokuserar på ungdomar i utsatta skolor och områden i sitt arbete med Mentorprogrammet. Samtidigt visar utvärderingen att deltagarna i Mentorprogrammet mår ganska bra och har en relativt hög studiemotivation redan när de startar i Mentorprogrammet. Payoff rekommenderar därför Mentor Sverige att göra en tydligare analys av vilka utsatta områden och vilka utsatta skolor som de ska rikta sin verksamhet mot. Exempelvis kan analysen omfatta uppföljning av olika skolors genomsnittliga meritpoäng, andel elever som avslutar sin skolgång med godkända betyg, andelen utrikesfödda elever, skolor där föräldrarna till eleverna har låg utbildningsnivå och skolor som ligger i områden med hög arbetslöshet. Men det räcker inte med att rikta sig mot skolor i utsatta områden. Det gäller även för Mentor Sverige att samarbeta med rektor, elevhälsan/elevhälsoteam och personal på dessa skolor, så att elever med stora behov både identifieras, motiveras och slutligen rekryteras till Mentorprogrammet. Förankringen hos rektor är viktig för att Mentorprogrammet ska förankras i skolans verksamhet. Därigenom skulle Mentorprogrammet öka sannolikheten att även ungdomar med ett större utanförskap och en större ohälsa kan rekryteras till framtida Mentorprogram och därigenom skapa ytterligare ökad nytta jämfört med i dagsläget.
- Intern uppföljning och att använda sig av extern utvärdering är ett sätt att öka en organisations kunskap och i förlängningen organisationens förmåga att utvecklas och uppnå önskade resultat. Payoff är medvetna om och uppmuntrar det arbete kring utvecklad uppföljning som Mentor Sverige redan påbörjat. Payoff rekommenderar att Mentor Sverige utvecklar sin interna uppföljning genom att öka fokus på skapade resultat och effekter. Exempelvis genom att utveckla den enkät som används för uppföljning av Mentorprogrammet, så att

frågorna i större utsträckning fokuserar på de önskade resultat och effekter som Mentor Sverige vill uppnå hos ungdomarna genom stödet från Mentorprogrammet. Se t.ex. frågeställningar som Payoff har använt sig av i denna utvärdering.

Vi rekommenderar även att fortsätta arbetet med att bygga upp rutiner för att säkerställa att uppföljning görs både på kort och på längre sikt. Vi rekommenderar att uppföljning görs med enkät, riktat mot hela populationen ungdomar, vid uppstart, avslut samt sex månader efter avslut och ett och ett halvt år efter avslut. En framgångsfaktor för att uppnå hög svarsfrekvens är ett aktivt arbete redan vid rekrytering av deltagare, där dessa ”bokas upp” för framtida uppföljning. Viktigt att ungdomarna förstår vikten av att de svarar på frågor och att något slags mentalt ”kontrakt” görs upp, så att de känner sig motiverade att svara på frågor även längre fram i tiden.

Uppföljning av långsiktiga effekter är alltid av stort intresse för att förstå hur en insats fungerar och hur den ska anpassas för att skapa så mycket önskad effekt som möjligt. Som vi beskrivit ovan så ökar samtidigt svårigheterna att få kontakt med ungdomarna och få dem att svara, ju längre tiden har gått efter avslut. För att fånga mer långsiktiga effekter rekommenderar vi att Mentor Sverige använder djupintervjuer med ett mindre, slumpmässigt urval av deltagande ungdomar. Även dessa ungdomar är viktiga att ”boka upp” i ett tidigt skede, så att de är motiverade att svara på frågor längre fram i tiden. Dessa intervjutillfällen skulle exempelvis kunna ske tre och fem år efter avslut i Mentorprogrammet. Frågorna i dessa intervjuer bör ha till syfte att få en ökad och framför allt fördjupad förståelse för hur deltagarna i Mentorprogrammet upplever att de har haft nytta av det som de gjorde inom ramen för Mentorprogrammet. På vilket sätt sociala och professionella nätverk har spelat roll i deras liv när det gäller att fatta beslut om att satsa mer tid och energi på skolan, när det gäller att välja inriktning på högre studier samt när det gäller att identifiera och välja att inrikta sig mot olika möjliga framtida yrken.

- Intern uppföljning behöver alltid utgå från en tydlig målbild, vilken beskriver önskade resultat av en speciell insats, i det här fallet Mentorprogrammet. Payoff rekommenderar därför Mentor Sverige att ytterligare utveckla målbilden för Mentorprogrammet, så att målen tydligt fokuserar på önskade resultat och effekter samt att målen är mätbara. För varje mål bör relevanta och mätbara indikatorer tas fram och med tydliga tidsperspektiv för när de ska uppnås. Vid behov bör externt stöd utnyttjas för att ta fram relevanta mål och modell för den interna uppföljningen.
- Föräldrar är en viktig frisk- och skyddsfaktor för ungdomar. Samtidigt finns det många resurssvaga föräldrar, vilka saknar förmåga att stödja sina barn på bästa möjliga sätt. Payoff rekommenderar därför Mentor Sverige att utreda möjligheterna att starta ett Mentorprogram Vuxen/Förälder för att stärka föräldrar i utsatta familjer att bli ett bättre stöd till sina ungdomar, så att ungdomarnas förutsättningar att lyckas i livet ökar.

- Mentorerna är en absolut framgångsfaktor i arbetet med Mentorprogrammet. Mentor Sverige har redan idag en gedigen rekryteringsprocess och en grundutbildning av alla mentorer. Samtidigt ser Payoff en möjlighet att stärka denna del av Mentorprogrammet ytterligare, vilket blir särskilt viktigt om fokus på att rekrytera deltagare från utsatta områden ökar. Payoff rekommenderar Mentor Sverige att bygga upp en struktur för löpande coaching av mentorerna under hela Mentorprogrammet. Det ger mentorerna både en löpande kunskaps- och motivationspåfyllnad. Det ger även mentorerna möjligheter att diskutera problem och dilemman som uppstått i deras mentor-roll, samt att mentorer kan dela erfarenheter med varandra.
- Mentor Sverige har påbörjat ett arbete med att utveckla ett digitalt Mentorprogram. Att utnyttja modern teknik är ett intressant sätt att utveckla Mentorprogrammet, speciellt eftersom ungdomar till stor del är vana att använda olika digitala plattformar för att träffas och kommunicera. Samtidigt signalerar dagens deltagare i Mentorprogrammet att de mycket hellre vill träffas fysiskt än digitalt. Payoff rekommenderar Mentor Sverige att fortsätta sitt utvecklingsarbete med ett digitalt Mentorprogram. Däremot behöver det ske i nära samverkan med ungdomar och kanske även någon specialist inom digitalisering för att upplägget ska bli bra och skapa de önskade effekterna. I så fall har ett digitalt Mentorprogram potentialen att nå och stödja ungdomar, vilka idag inte har möjlighet att få ta del av det fysiska Mentorprogrammet. Eventuellt kan även delar av dagens Mentorprogram kompletteras med digitala inslag.
- Payoff har inte haft i uppdrag att titta på effekterna av en eventuell förlängning av Mentorprogrammet från sex månader till sex plus sex månader. Däremot har vi under arbetets gång kommit i kontakt med både personal, ungdomar och mentorer som pratat om vad som händer när Mentorprogrammet förlängs upp till ett år och vilken betydelse det har för att skapa mer långsiktiga effekter hos ungdomarna. Utifrån dessa kontakter rekommenderar Payoff att Mentor Sverige undersöker detta område på ett djupare sätt än vad Payoff har haft möjlighet att göra inom ramen för detta uppdrag. Generellt ser Payoff positivt på att utvidga Mentorprogrammet, speciellt för ungdomar som har särskilt behov av detta. Samtidigt har vi full förståelse för att det ställer ökade krav på både tid och resurser för både mentorer och personal på Mentor Sverige.
- Mentor Sverige arbetar med att försöka bygga upp ett gruppmentorskap för att kunna nå fler ungdomar inom ramen för befintliga resurser. Payoffs har mycket positiva erfarenheter av att stödja ungdomar och andra grupper genom gruppinsatser. Samtidigt ställer gruppinsatser nya och helt andra krav på den som leder en sådan verksamhet och kräver mer stöd från Mentor Sveriges personal. Payoff rekommenderar Mentor Sverige att fortsätta det intressanta arbetet med att bygga upp ett gruppmentorskap. Vi vill dock poängtera vikten av att då utreda vilken typ av kompetens som ledaren för grupperna är i behov av. Det finns sannolikt krav på betydligt högre kompetens inom socialt arbete hos en ledare av ett gruppmentorskap jämfört med den kompetens som idag efterfrågas hos mentorerna i dagens Mentorprogram.

Inledning

Uppdrag

Payoff AB har tidigare genomfört en förstudie på uppdrag av Mentor Sverige. Utifrån lärdomar i förstudien fick Payoff AB i uppdrag av Mentor Sverige att göra en fördjupad utvärdering av Mentors arbete med sitt Mentorprogram, vilken redovisas i denna rapport.

Uppdraget har varit att genomföra en effektutvärdering, där skapade effekter även beskrivs utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv. Utvärdering ska lyfta Mentorprogrammet och dess tänkbara påverkan på den unges möjligheter till utveckling och förutsättningar för en bra livssituation vad gäller mående, fritid, studier och försörjning.

Som en del i uppdraget har också ingått att Payoff AB ska komma med rekommendationer kring hur Mentor Sverige kan utveckla sin verksamhet och stärka strukturen för sin interna uppföljning och sitt eget arbete med effektutvärdering.

Metod

Uppdraget har genomförts med en mix av olika metoder, anpassade utifrån uppdragets karaktär.

Dokumentstudier har genomförts löpande under uppdragets genomförande. Dokumentation omfattar exempelvis styrande dokument för Mentors verksamhet, verksamhetsberättelser och interna rapporter.

Djupintervjuer har gjorts för att få en djupare förståelse för Mentor Sveriges verksamhet och Mentorprogrammets planering, genomförande och skapade effekter. Intervjuer och workshops har genomförts med personal från Mentor Sverige, representanter för styrelse och ledning, representanter för personal, deltagande ungdomar, mentorer och pedagoger på skolor vars elever har deltagit i Mentorprogrammet samt representanter för partnerföretag, vilka stödjer Mentor Sveriges verksamhet.

Resultatanalys har gjorts av data från Mentor Sveriges interna uppföljning, vilken visar på skapade resultat i Mentorprogrammet.

Enkätundersökning bland ungdomar och mentorer som deltagit i Mentorprogrammet under 2023 och 2024.

Omvärldsanalys har genomförts för att få en bredare förståelse för de målgrupper som Mentorprogrammet riktar sig mot samt vilka resultat som kan skapas hos deltagande ungdomar genom ett sådant stöd.

Samhällsekonomisk effektanalys genomförs i syfte att visa på den ekonomiska nyttan av att satsa resurser på ungdomar i samhället, vilka med hjälp av Mentorprogrammet kan utvecklas genom att få en mer meningsfull fritid, ökad studiemotivation samt stöd och stärkta nätverk för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

Avslutningsvis har *sammanställning och analys gjorts av insamlade data*. Därefter har *rapport* sammanställts, vilket visar utvärderingens resultat och rekommendationer.

Mentor Sverige och Mentorprogrammet

Mentors verksamhet

Mentor Sverige startade sin verksamhet 1996 som arbetar med mentorskap för ungdomar. Mentor Sverige är en ideell organisation som får unga att växa, bli starka och tro på sig själva med hjälp av mentorskap. Tanken är att mentorerna ska vara förebilder och stödja att frigöra ungdomarnas potential. Genom att lyssna, uppmuntra och inspirera ungdomar så vill Mentor bidra till att skapa ett samhälle där alla får chansen att utvecklas och att ingen lämnas utanför.

Mentor Sverige är grundad och stöttas av H.M. Drottning Silvia, vilken beskriver syftet med verksamheten på följande sätt:

”Att vara mentor åt en ung person, att stödja, vägleda och stärka deras självkänsla är en av de allra mest meningsfulla roller en vuxen människa kan ha.”

Mentor Sveriges verksamhet bygger på extern finansiering genom ett omfattande samarbete och partnerskap med ett antal företag och organisationer. Partnerskapet innebär att företagen utöver finansieringen medverkar i Mentor Sverige olika program och satsningar som en del av företagets sociala hållbarhetsarbete. Därutöver bygger verksamheten på att volontärer ställer upp utan ekonomisk ersättning som mentorer och coacher.

Mentor Sverige bedriver flera olika verksamheter och insatser riktade mot unga i skolorna och till vuxna. Främsta aktiviteterna är de fyra programmen; Mentorprogrammet, Mentor Inspo, Mentor Boost och Mentor Talks. Av dessa är Mentorprogrammet det mest omfattande genom att ett mentorskap pågår i sex månader och kan förlängas upp till tolv månader. Mentorskapet kan vara individuellt eller i grupp. Mentor Inspo är ett digitalt interaktivt program som handlar om studieval, arbete och karriär där eleverna träffar inspiratörer som berättar om sin livsresa. Mentor Boost genomförs på plats i en klass på en skola och är en aktivitet för att öka elevernas studiemotivation, rusta dem inför framtiden och bidra till att stärka deras egenmakt och självkänsla. Mentor Talks riktar sig till vuxna och genomförs i form av föreläsningar, kurser och talks för att vuxna ska inspireras och stärkas i sitt föräldraskap och att kunna vara en förebild för sina barn och ungdomar.

Under 2024 har Mentor Sverige startat ett projekt startat för att få fler unga att komma ut i naturen och pröva på ett aktivt friluftsliv. Dessutom har arbete med gruppmentorskap kommit igång i en bred omfattning och rapporten Förebildseffekten har tagits fram för andra gången sedan 2023. Rapporten fokuserar på hur ungdomar mår och vilken tillgång de har till vuxna förebilder, särskilt hur det ser ut för ungdomar beroende på om de kommer från starka eller svaga socioekonomiska förhållanden.

Fokus för Payoffs uppdrag och denna rapport är en utvärdering av Mentors huvudprogram, Mentorprogrammet, och vilken nytta som programmet kan bidra till att skapa på kort och längre sikt.

Vision och mål

Mentor Sveriges vision är en värld där unga får växa och utvecklas hälsosamt och drogfritt för att nå sina drömmar. Visionen utgår från att alla ungdomar inte har samma förutsättningar, vilket särskilt gäller mindre resursstarka områden där behovet av stöd är större. Tanken med visionen är att den skall vara styrande och vägledande samt skapa en gemensam bild och motivation till vad som skall uppnås med verksamheten. Visionen är viktig för att förstå den nuvarande verksamheten och för att peka ut den framtida inriktningen.

Mentor Sveriges vision har varit styrande och legat till grund för det strategiska arbetet med målen och i framtagandet av en förändringsteori för att visa på sambandet mellan målgruppens behov och verksamhetens resurser, aktiviteter och lösningar. Förändringsteorin bryter ner visionen i konkreta mål, aktiviteter, resultat och i hållbara effekter. Den bärande tanken är att skapa förändring genom möten mellan ungdomarna och vuxna förebilder för att ungdomarna skall stärka sin självkänsla och möjliggöra självförverkligande och hälsosamma livsval. Det strategiska utvecklingsarbetet har resulterat i att målsättningar tagits fram för vad Mentor Sverige skall uppnå på kort-, medellång och lång sikt.

Mentor Sverige har arbetat med att ta fram tydliga långsiktiga mål för ungdomarnas utveckling. Målen fokuserar på ett hälsosamt och inkluderande liv, utbildning och inkludering på arbetsmarknaden. Därmed blir det också tydligt hur stor betydelse som förebyggande och främjande insatser har för att stärka ungdomarnas förutsättningar att utvecklas och lyckas.

Samtliga mål skall implementeras och genomsyra Mentor Sveriges program och marknadsaktiviteter. Utmaningen är att i ett nästa steg utveckla uppföljningen och effektmätningprocessen, så att Mentor Sverige får en god och relevant kunskap för att analysera programmets/insatsernas effekter. Därigenom kan Mentor Sverige stärka sina analyser och få mer robusta underlag för beslut om utveckling och förändring. En del i att utveckla uppföljningen är att hitta fler möjligheter att följa upp ungdomarnas långsiktiga utveckling via mentorer, lärare och personal på Mentor Sverige m.fl.

Resultat och effekter av Mentors verksamhet

Mentor Sverige har en bred verksamhet som riktar sig till och når många unga genom att flera av programmen har hela klasser i högstadiet och gymnasiet som målgrupp i de skolor som verksamheten riktar sig till. Målgruppen för Mentor Sverige är ungdomar 13 till 19 år. Den uppsökande delen av verksamheten riktar in sig på socioekonomiskt utsatta områden. En sekundär målgrupp är de vuxna volontärerna som skall agera förebilder, praktisera ledarskap genom att stötta ungdomarna via olika program och insatser och därmed bidra till en positiv samhällsutveckling.

Under 2023 nådde Mentor Sverige 40 960 elever med sina program och insatser. Mentor Inspo var det klart dominerande programmet genom att drygt 38 000 elever deltog på det totalt 150 skolorna som medverkat. 2 584 vuxna deltog i olika aktiviteter och 557 var aktiva i olika program och aktiviteter som volontärer. När det gäller Mentorprogrammet nådde detta ut till 380 unika ungdomar med stöd av 191 mentorer. 226 ungdomar slutförde mentorskapet under 2023. Målet var dock att kunna nå ut till 600 ungdomar på de orter där Mentor bedriver sin verksamhet.

Mentor Sverige följer kontinuerligt upp sin verksamhet i de olika programmen med en enkät. Mentors egen uppföljning av Mentorprogrammet visar sammantaget att såväl ungdomarna som mentorerna är nöjda och att mentorskapet har stärkt de ungas framtida utveckling. De unga har genom det personliga stödet fått verktyg för framtiden samt personlig och professionell inspiration. Resultaten indikerar att eleverna har fått nya kunskaper, inspiration och på annat sätt har haft nytta av de insatser och program som de har deltagit i.

Mentorprogrammet

Mentorprogrammets grundtanke är att matcha en ungdom i åldern 13 – 19 år med en vuxen mentor. Ungdom och mentor träffas regelbundet för att göra saker tillsammans och prata om viktiga saker. Det kan innebära att man träffas och fikar, gör läxor ihop eller deltar tillsammans på någon aktivitet. Därigenom får ungdomen möjlighet att bygga upp en relation med en vuxen förebild, får ta del av den vuxnas erfarenheter, kunskap och även kunna använda sig av mentors nätverk för att få en bredare förståelse för vikten av studier, arbetslivet och kunna få kontakter som kan komma till användning för att på sikt etablera sig på arbetsmarknaden.

Genom Mentorprogrammet ska ungdomen kunna få en stabil vuxenkontakt. Det ska ge stöd i ungdomens personliga utveckling samt att stärka ungdomens mående, skapa en mer meningsfull fritid, stärka stöd och motivation avseende studier samt få kunskap och bygga upp nätverk vilka kan underlätta ungdomens framtida etablering på arbetsmarknaden. Tanken är att ungdomen och mentorn träffas två gånger i månaden under ett halvårs tid. Det är även möjligt att förlänga mentorskapet ytterligare ett halvår. Alternativt kan även mentorskapet genomföras i grupp med två till tre ungdomar.

Läs mer om Mentor på www.mentor.se

Mentorprogrammets utmaningar och möjligheter

Mentorprogrammet är Mentor Sveriges mest omfattande program/insats, avseende tid som ungdomarna deltar, ideella åtaganden av volontärer och den tid som Mentors egen personal lägger ner. Genom den betydande omfattningen i tid bedöms också Mentorprogrammet vara det program som ger de största effekterna för målgruppen, vilket i förlängningen även bidrar med de största positiva effekterna på samhället i stort. Mentorskapets kortsiktiga effekter är att ungdomarna får ett personligt och professionellt stöd. Stödet anpassas för att stärka ungdomen och ge denne ökade förutsättningar i framtiden. På medellång sikt skall ungdomens utveckling genom mentorskapet leda till en ökad handlingskraft, motivation, breddat och stärkt socialt nätverk

samt stärkt självkänsla. Den långsiktiga effekten fokuserar på att den unge skall få en bra livssituation vad gäller studier, arbetsliv, försörjning och hälsa.

Mentorprogrammet har, enligt de underlag som vi har tagit del av, de senaste åren haft utmaningar att nå upp till målsättningen vad gäller antalet ungdomar som deltar i Mentorprogrammet. Det har med andra ord varit svårt att rekrytera så många ungdomar som Mentor Sverige själva hade önskat kunnat delta. Även rekryteringen av mentorer har sina utmaningar. Det krävs bland annat ett omfattande arbete att hitta och kvalitetssäkra lämpliga mentorer. Mentor Sverige har strukturerade rutiner för att kvalitetssäkra mentorsrekryteringen, så att antagna mentorer lever upp till Mentor Sveriges kvalitetskrav. Arbetet med rekryteringen inkluderar även en matchningsprocess för att ungdom och mentor ska fungera bra ihop. Kvalitetssäkringen gör att en stor del av mentorerna faller bort i prövningen. Ytterligare en utmaning är att tillgången på mentorer varierar mellan de olika verksamhetsorterna.

Erfarenheter från intervjuer

För att få en ökad och djupare förståelse för Mentorprogrammets betydelse för de ungdomar som deltar så har djupintervjuer genomförts. Djupintervjuer har genomförts både med ungdomar som deltagit i Mentorprogrammet, mentorer som deltagit i Mentorprogrammet, skolpersonal på skolor som samverkar med Mentorprogrammet, partnerföretag som bidrar med finansiering av bland annat Mentorprogrammet, personal på Mentor Sverige samt representant för styrelsen i Mentor Sverige.

I detta uppdrag är det av särskilt viktigt att få en stor bredd i de målgrupper som har intervjuats. Anledningen är att det är komplicerat att mäta progression hos ungdomar, vilken är kopplad till en enskild insats. Dels påverkas ungdomar, förutom av Mentorprogrammet, på en rad olika sätt i sina liv; kompisar, skola, familj, sociala media, föreningsaktiviteter m.m. Dels uppstår sannolikt mycket av de önskade effekterna av Mentorprogrammet på längre sikt.

Ungdomarnas tankar om Mentorprogrammet

Genom att ha en mentor får ungdomarna en vuxen att prata om livet med. Detta är viktigt, eftersom inte alla har den möjligheten inom familjen eller inom sina sociala nätverk. En mentor ger en möjlighet att få nya perspektiv på sin tillvaro. Det kan gälla både fritid, skola/utbildning och framtiden.

När det gäller fritid berättar ungdomarna att de tillsammans med sin mentor har fikar, snackat, gjort läxor tillsammans och gjort olika aktiviteter tillsammans, t.ex. bio. Till exempel har de pratat om hur de trivs i skolan och varför skolan är viktig. De har även pratat och diskuterat kring framtida studier, exempelvis vilka olika inriktningar som finns och vilken eller vilka inriktningar som skulle kunna vara intressant för den enskilda ungdomen.

Ofta har det även varit ganska mycket prat om arbete. Exempelvis har mentorn berättat om sin egen utvecklingsresa med utbildning, karriär och arbete samt vilket arbete som mentorn har idag. Flera har även gjort studiebesök på mentorns arbetsplats, för att få en ökad förståelse för arbetets innehåll och förutsättningar. Flera ungdomar beskriver även att de generellt har fått en bredare kunskap om arbetslivet genom sina samtal med sin mentor, t.ex. vilka olika typer av arbete som finns och vad de innebär. Ungdomarna beskriver att mentorn, genom att berätta om sitt eget liv och sina egna erfarenheter, har blivit en förebild för ungdomen och kunnat visa på olika vägar mot en framtid där ungdomen har etablerat sig på arbetsmarknaden och kan försörja sig själva.

Ungdomarna beskriver genomgående att dom är nöjda med Mentorprogrammet. Det har gett kontakter och perspektiv, vilka de skulle ha haft svårt att få utan Mentorprogrammet. Det framkommer även att de ungdomar som väljer att förlänga Mentorprogrammet tillsammans med sin mentor, så att det omfattar 6+6 månader, ser det som värdefullt. Den extra tiden skapar förutsättningar för att bygga djupare relationer med mentorn och komma längre i diskussioner kring studier och arbete samt att bygga upp sociala- och professionella nätverk. Dessa nätverk kan sedan ligga till grund för att

stärka och möjliggöra framtida relationer och nätverk med koppling till studier och arbete. Däremot är det ingen av ungdomarna som tycker att Mentorprogrammet kan genomföras digitalt. Det behövs fysiska träffar för att det ska bli bra.

Mentorernas tankar om Mentorprogrammet

De intervjuade mentorerna beskriver att de gärna vill hjälpa till att stötta ungdomar och har därför valt att arbeta som mentor. Mentorerna ser sig själva som en möjlighet för ungdomarna att träffa fler trygga vuxna där de kan diskutera allt från livet på fritiden till studiernas betydelse för att kunna göra egna val i livet till vilka intressanta jobb som finns.

Genom att finnas till hands, att träffas, prata, göra saker tillsammans så får ungdomen möjlighet att få en inblick i vuxenlivet, förstå studiernas betydelse, se olika vägar i ett framtida yrkesliv samt bidra till en ökad förståelse för hur samhället fungerar. Mentorerna beskriver att en mentor kan öka förståelsen och motivationen hos ungdomen om varför det är relevant att gå i skolan samt varför det är viktigt att anstränga sig att ta till sig kunskapen i skolan. En mentor kan både hjälpa ungdomen att öka sin studiemotivation och att sätta mål för skolgången. I nästa steg kan mentorn peppa och stödja, t.ex. genom att hjälpa till med läxor eller ordna studiebesök på mentorns arbetsplats.

I de intervjuer som är genomförda beskriver mentorerna exempelvis att deras ungdom till en början var blyg och ganska passiv. Med tiden växer ungdomarna, får ett ökat självförtroende och börjar ta mer egna initiativ. Mentorerna beskriver även att de ser att ungdomarnas intresse och motivation för skolan ökar när de förstår kopplingen mellan utbildning och sin egen framtid.

Mentorerna beskriver att Mentorprogrammet också ger möjlighet för ungdomen att få göra saker som de kanske inte hade gjort annars, prata med ytterligare en vuxen utan för familjen och skolan samt att ha roligt. Mentorerna ser också sitt uppdrag som en del i att bygga upp en tillit hos ungdomarna för att vuxenvärlden vill dom väl.

Mentorerna lyfter även fram att mentorskapet ger något i deras egna liv och deras egen utveckling. Dom får andra perspektiv på sin egen tillvaro och de får en ökad förståelse för hur det är att vara ung idag. Det ger även en möjlighet att bidra till ökad integration och det känns viktigt att bidra till samhällets utveckling genom att stödja ungdomar.

Mentorutbildning

Mentorerna beskriver att de har fått en grundläggande utbildning inför sitt mentoruppdrag. Utbildningen blir ett extra stöd för mentorerna i relationen till ungdomarna, utöver sin egen livserfarenhet.

Övriga intervjuer

Personal på Mentor Sverige

Mentorprogrammet är viktigt för att det ger ungdomar både extra stöd och motivation samt insikter kring hur utbildning skapar förutsättningar för att själv kunna påverka och styra sin framtid. När relationen fördjupas ger det även ungdomen möjlighet att få ta del av mentorns nätverk, vilket stärker ungdomens framtida möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Genom kontakten med mentorn så vidgas även ungdomarnas förståelse för vuxenvärlden och yrkeslivet. De får lära sig att det finns väldigt många olika typer av yrken och de kan skapa nya drömmar, mål och visioner i sina liv.

En viktig del som personalen lyfter fram är ungdomarnas möjlighet att få etablera fler kontakter med trygga vuxna. Om samspelet mellan ungdomen och mentorn fungerar bra så blir mentorn på sikt en förebild, vilken kan dela med sig av sin livserfarenhet och ge tips och pepp. Detta skapar mervärden för ungdomen i flera dimensioner. Samtidigt beskriver personalen att det är en utmaning att kunna följa upp vilka resultat och effekter som faktiskt skapas.

Partner/finansiär

Partnerföretag har ett socialt engagemang, där samarbetet med Mentor Sverige blir en del i det arbetet. Stödjer både Mentor ekonomiskt och genom att tillåta personal att delta i Mentors aktiviteter på betald arbetstid. Företagen ser detta både som ett sätt att bidra till vårt gemensamma samhälle, bygga företagets varumärke och arbeta för att bli en attraktiv arbetsgivare så att man kan attrahera ungdomarna att bli framtida medarbetare. Men företagen måste lära sig hur arbetet med Mentor ska fungera i den egna verksamheten. Det är inte något som händer av sig självt. Det behövs ett stöd från ledningen, struktur och ett stort engagemang för att de ska fungera bra.

Om de fungerar bra så bidrar företagen till att stärka ungdomarna, öka deras motivation till studier och bredda deras förståelse för vilka arbete som finns, både inom det egna företaget och i samhället i stort. För de anställda ger det en möjlighet att känna att de bidrar till samhällets utveckling och de känner en stolthet av att de bidrar.

Partnerföretaget trycker på att alla måste hjälpas till för att vi ska få ett bra samhälle. Allt kan inte skötas av skolan. Föräldrar, skola, näringsliv och civilsamhälle måste alla hjälpas åt för att skapa ett socialt hållbart samhälle.

Skolpersonal

Skolpersonal beskriver att det är positivt att ha kontakt med Mentor Sverige. Det ger skolan en möjlighet att koppla ihop studierna med arbete och yrkesliv. Mentor beskrivs som en samarbetspart som både är pålästa och engagerade, har förståelse och är duktiga på att lyssna in ungdomarnas behov samt duktiga på att hitta vuxna som kan vara mentorer eller kan komma till skolan och berätta om sina egna erfarenheter (Mentor Boost och Mentor Inspo). Samtidigt beskriver skolpersonal att det är svårt för Mentor Sverige att nå de mest utsatta ungdomarna. De har redan hamnat snett och deltar inte i de olika aktiviteterna eller programmen.

De ungdomar som väljer att delta i Mentor Sveriges insatser är väldigt nöjda. Skolorna gör inga egna uppföljningar, men skolpersonalen märker på eleverna att dom tycker om när Mentor kommer till skolan.

Mentor har även börjat vända till sig till föräldrar och vårdnadshavare, Mentor Talks. Det hjälper föräldrar att sätta gränser, förstå sina ungdomar, prata om droger och lösa konflikter.

Mentor hjälper skolan i deras arbete och uppdrag med att koppla ihop skolan med vuxen- och arbetslivet. Därigenom stöttar Mentor även i arbetet med integration, inkludering, våldsprevention och att öka medvetenheten om studiernas betydelse för att lyckas i livet.

Styrelserepresentant och generalsekreterare

Ungdomar mellan 13 - 17 år befinner sig i en utsatt ålder oavsett vilka förutsättningar man har. Det är viktigt att alla hjälps åt och ger stöd, så att ungdomarna känner sig trygga och får lite mer framtidshopp. Här kan Mentor göra skillnad.

Mentor kan hjälpa till att skapa en koppling mellan ungdomarna och vuxenvärlden. Genom insatser och program som Mentor genomför kan ungdomarna öka sin förståelse för hur de ska kunna ta sig från nuvarande livssituation och vidare till ett arbetsliv där de kan försörja sig själva och få arbeta med något de är intresserade av. Ungdomarna förstår inte hur arbetslivet fungerar och vilka arbetet som finns. De behöver hjälp.

Genom Mentor får ungdomarna en relation till en trygg vuxen, de får en förebild och de får nya infallsvinklar på livet och arbetslivet. Ungdomarna får både en bredare kunskap om vilka jobb som faktiskt finns, de får hjälp att förstå skolans betydelse för att få ett jobb som man är intresserad av och de får en ökad motivation att anstränga sig.

På kort sikt kan Mentor hjälpa ungdomar att bli mer motiverade i skolan och förstå skolans betydelse för det framtida livet. De får förhoppningsvis även ett bättre självförtroende och ett bättre mående genom att de får träffa någon som kan ge dem positiv feedback och konkreta tips. På längre sikt kan Mentor bidra till att ungdomen gör kloka val i livet och att de kan se möjligheter som de annars inte hade upptäckt. Det är därför som Mentor särskilt vänder sig till ungdomar som saknar vuxna förebilder.

Mentor kan även hjälpa partnerföretagen att utvecklas. Genom samarbetet med Mentor kan företagen utveckla sitt värdegrundsarbete, svara upp mot medarbetarnas förväntningar på socialt ansvarstagande och bygga sitt varumärke, både mot kunder och mot rekrytering av framtida medarbetare.

Resultat från enkäter

Inom ramen för detta uppdrag har en enkätundersökning gjorts där samtliga ungdomar och mentorer som deltagit i Mentorprogrammet från oktober 2023 till september 2024 har fått möjlighet att svara på frågor. Totalt har 105 ungdomar och 94 mentorer deltagit under perioden. Frågor har ställts vid två tillfällen. Dels när ungdomen och mentorn börjar träffas, för att fånga hur livssituationen för ungdomen ser ut vid uppstart av Mentorprogrammet (Före-läge). Dels har motsvarande frågor ställts när Mentorprogrammet avslutas sex månader senare (Efter-läge).

Vid Före-läget har 96 ungdomar och 77 mentorer svarat på enkäten. Vid Efter-läget har 78 ungdomar och 45 mentorer svarat på enkäten. Svarsfrekvensen för ungdomar är därmed 91 procent i Före-läget och 74 procent i Efter-läget, jämfört med totalt antal deltagande ungdomar som fått enkäten. För mentorerna är svarsfrekvensen 82 procent i Före-läget och 48 procent i Efter-läget, jämfört med totalt antal deltagande mentorer.

Av de som har besvarat enkäten i Före-läget är 69 procent tjejer och 31 procent killar. I Efter-läget är fördelningen 76 procent tjejer, 23 procent killar och 1 procent definierar sig som annat. Av de som besvarat enkäten i Före-läget går 77 procent i skola i Stockholm och 23 procent i Göteborg. Bland de som besvarat enkäten i Efter-läget går 65 procent i skola i Stockholm, 31 procent i Göteborg och 4 på annan ort.

Över 50 procent av de som besvarat enkäten bor i en familj med två föräldrar. Drygt 30 procent av de som besvarat enkäten bor i familjer med en förälder. Övriga anger att de bor i familjer med andra vuxna än föräldrar, bor ensam eller annat alternativ.

Nedan beskriver vi ett resultat av enkätundersökningen. Ytterligare diagram finns i bilaga.

Resultat ungdomar

Orsaker att ungdomen sökte till mentorprogrammet

En viktig kunskap, för att förstå ungdomarna och deras behov, är att få ett grepp om varför de sökte sig till mentorprogrammet.

Orsakerna till att ungdomarna söker sig till mentorprogrammet varierar. Den viktigaste orsaken är att ungdomarna önskar få möjlighet att göra roliga saker tillsammans med en vuxen, vilket de annars troligen inte hade fått göra i samma omfattning. Därutöver finns en ganska jämn fördelning mellan ungdomar som önskar stöd med studier, hjälp att få ett arbete och att få en vuxen att prata med.

Hälsa

Hälsa är en viktig parameter både för att få en förståelse för hur ungdomarnas livssituation utvecklas. Hälsa är också direkt kopplat till ungdomarnas förutsättningar att tillgodogöra sig sin skolundervisning.

Hur har du mått under senaste året, före och efter?

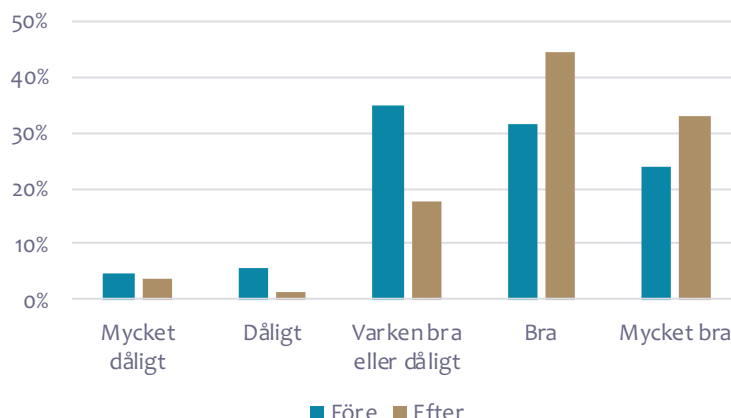

Diagram 1: Ungdomarnas mående; Före- vs. Efter-läge

Den absoluta merparten av ungdomarna anser att de mår Bra eller Mycket bra. I Föreläget är det 55 procent av ungdomarna som anser att dom mår Bra eller Mycket bra. Utvecklingen är positiv under halvåret som Mentorprogrammet pågår och i Efter-läget är det 77 procent av ungdomarna som anser att dom mår Bra eller Mycket bra. Det är generellt få av ungdomarna som deltar i mentorprogrammet som anser att de mår dåligt eller Mycket dåligt.

Hur har Mentorprogrammet fungerat?

I stora drag – hur tycker du att mentorprogrammet fungerat?

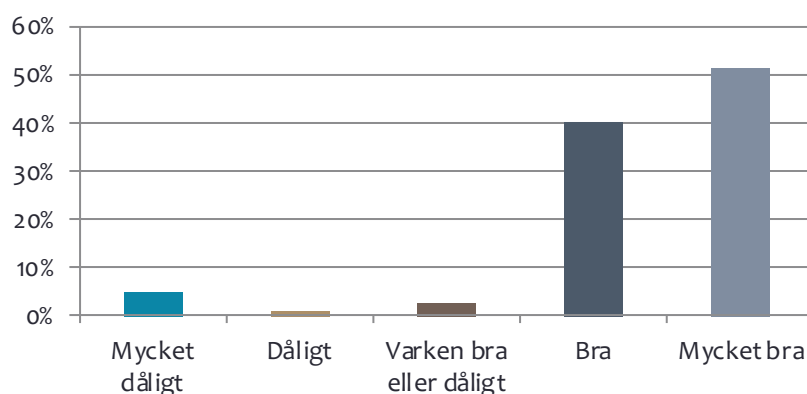

Diagram 2: Hur mentorprogrammet fungerat enligt ungdomarna

Ungdomarna som har avslutat Mentorprogrammet är generellt mycket nöjda. Totalt sett är det över 90 procent av ungdomarna som svarar att dom tycker att Mentorprogrammet är Bra eller Mycket bra.

Trivsel i skolan

Trivsel i skolan är tillsammans med hälsa viktiga indikatorer för hur väl ungdomar klarar av att tillgodogöra sig sin skolundervisning.

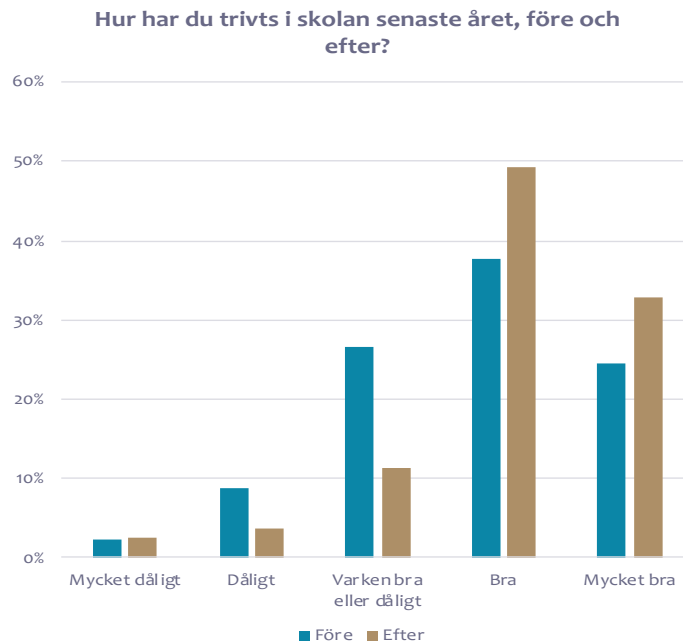

Diagram 3: Hur ungdomarna trivts i skolan, Före- vs. Efter-läge

I Före-läget är det över 60 procent av ungdomarna som uppger att dom trivs Bra eller Mycket bra i skolan. Den nivån har ökat till över 80 procent av ungdomarna i Efter-läget. Kategorin Mycket dåligt är i princip oförändrad, medan både kategori Dåligt och kategori Varken bra eller dåligt har minskat betydligt och där ungdomarna i stället uppger att deras trivsel i skolan har ökat.

Studiemotivation

Studiemotivation är ytterligare en viktig parameter för att förstå vilka förutsättningar som ungdomarna har att tillgodogöra sig sina skolstudier och hur utvecklingen har sett ut under tiden som de har deltagit i Mentorprogrammet.

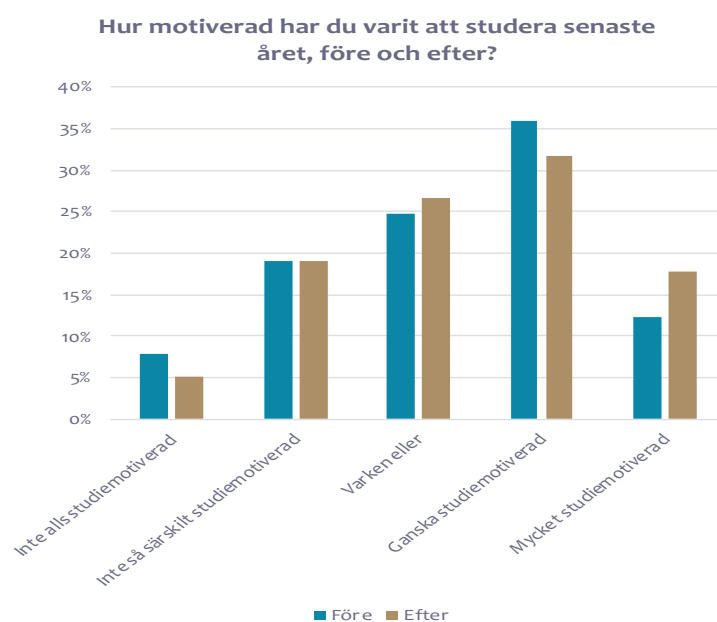

Diagram 4: Hur motiverade ungdomarna varit att studera, Före- vs. Efter-läge

I Före-läget är det drygt 45 procent av ungdomarna som är Ganska studiemotiverade eller Mycket studiemotiverade. I Efter-läget har detta ökat till cirka 50 procent och där ökningen sker inom kategorin Mycket studiemotiverade. Samtidigt ska uppmärksammas att det är cirka 50 procent av ungdomarna som både i Före- och Efter-läget anger att dom finns i kategorierna Inte alls studiemotiverad, Inte så särskilt studiemotiverad eller kategorin Varken eller.

Nätverk för att söka ett första jobb

Olika typer av nätverk är viktiga för att öka sina möjligheter att få ett första jobb. Av de ungdomar som söker till Mentorprogrammet svarar 70 procent att de antingen inte har något nätverk alls, har ett litet nätverk alternativt varken stort eller litet nätverk. Efter genomfört Mentorprogram har denna kategori minskat något till 62 procent.

30 procent av ungdomarna anger att dom har ett bra eller mycket bra nätverk redan när dom påbörjar Mentorprogrammet. Denna kategori har i Efter-läget ökat till 38 procent och den största ökningen har skett inom kategorin Har ett mycket bra nätverk.

Resultat mentorer

Av de mentorer som besvarat enkäten i Före-läget är 64 procent kvinnor och 36 procent män. I Efter-läget är 73 procent kvinnor och 27 procent män. Av mentorerna i Före-läget är det 66 procent som bo i Stockholm, 25 procent som bor i Göteborg och 9 procent som bor på annan ort. I Efter-läget är motsvarande fördelning 67 procent i Stockholm, 27 procent i Göteborg och 7 procent på annan ort. Den absoluta merparten, 86 procent, genomför sitt första Mentorprogram. 94 procent av mentorerna svarar i Före-läget att de är mentor i ett individuellt program. Av de mentorer som har

besvarat enkäten i Efter-läget anger 84 procent att de är mentor i sitt första Mentor-program.

Frågorna till mentorerna är ställda för få mentorernas syn på ungdomens progression under Mentorprogrammet med avseende på självkänsla, hälsa, studier och arbete. Nedan redovisas svar från utvalda frågor. Fler diagram finns redovisade i bilaga.

Ungdomens självkänsla och handlingskraft

För att få en bild av mentorernas uppfattning kring hur driftig ungdomarna är har vi ställt frågor om självkänsla och handlingskraft. I Före-läget bedömer mentorerna att drygt 30 procent av ungdomarna har en Hög eller Mycket hög självkänsla, där den absoluta merparten finns inom kategorin Hög självkänsla. I Efter-läget bedömer mentorerna att självkänslan hos deltagarna tydligt har ökat. Kategorin Låg självkänsla och Varken eller har minskat med sammanlagt 27 procent. Ökningen har framför allt skett inom kategorin Hög självkänsla, vilken har ökat med 21 procent.

Avseende handlingskraft anger mentorerna att 55 procent av ungdomarna har en Stark eller Mycket stark handlingskraft redan i Före-läget. I Efter-läget har handlingskraften ökat ytterligare och mentorerna bedömer att 64 procent av ungdomarna har en Hög eller Mycket hög handlingskraft. Den absolut största kategorin är Hög handlingskraft, vilken omfattar mer än 50 procent av ungdomarna i Efter-läget.

Trivsel i skolan och studiemotivation

Trivsel i skolan och studiemotivation är viktiga för ungdomarnas möjligheter att lyckas i skolan. Mentorerna bedömer att 56 procent av ungdomarna trivs Bra eller Mycket bra i skolan i Före-läget. Det är enbart 4 procent av ungdomarna som bedöms trivas Mycket dåligt i skolan och 12 procent som bedöms trivas Dåligt. I Efter-läget sker det en tydlig förskjutning mot att ungdomarna får en ökad trivsel i skolan. Kategorin Trivs bra i skolan ökar från 52 procent till 60 procent och kategorin Trivs mycket bra i skolan ökar från 4 procent till 13 procent.

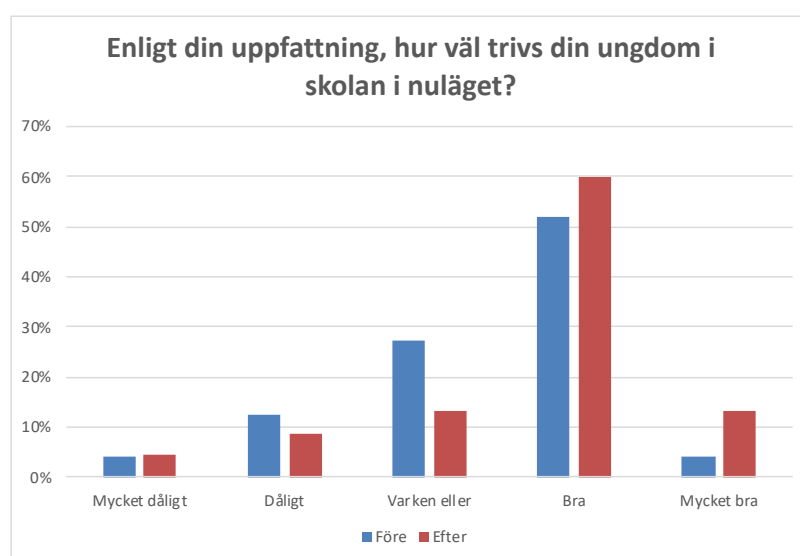

Diagram 5: Hur väl trivs din ungdom i skolan

Avseende studiemotivation sker en liknande utveckling. I Före-läget bedömer mentorerna att 39 procent av eleverna har en Hög eller Mycket hög studiemotivation. I Efter-läget har det ökat till 60 procent, där kategorin Mycket hög studiemotivation är den kategori som ökat mest.

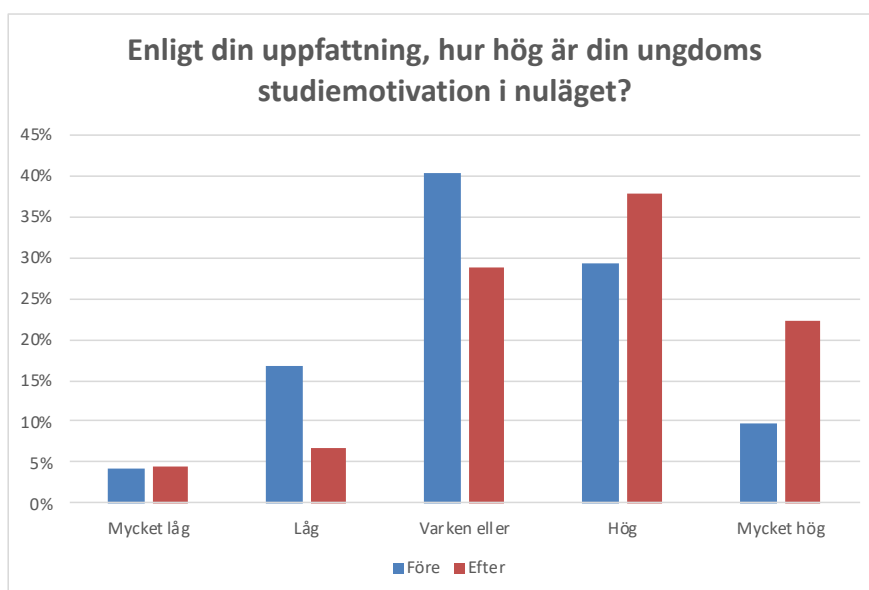

Diagram 6: Hur hög studiemotivation har din ungdom?

Nätverk och förutsättningar att lyckas på arbetsmarknaden

Långsiktigt är målet att ungdomar ska kunna utvecklas så att de kan etablera sig på arbetsmarknaden, även om det för många av ungdomarna i Mentorprogrammet ligger ett par år bort i tiden. Mentorerna har därför fått svara på frågor om hur de ser på ungdomarnas förutsättningar till framtida arbete. Frågorna fokuserar på i vilken omfattning som mentorn bedömer att ungdomen har ett nätverk som ska bidra till att hen får sitt första jobb samt vilka förutsättningar som mentorn bedömer att ungdomen har för att lyckas på arbetsmarknaden.

I Före-läget bedömer mentorerna att bara 12 procent av ungdomarna har ett Starkt eller Mycket starkt nätverk för att kunna få ett första jobb. Av dessa finns elva procent i kategorin Starkt nätverk. I Efter-läget bedömer mentorerna att nätverken har utvecklats och att 35 procent av ungdomarna nu har ett nätverk som bedöms som Starkt eller Mycket starkt, varav 33 procent finns i kategorin Starkt nätverk.

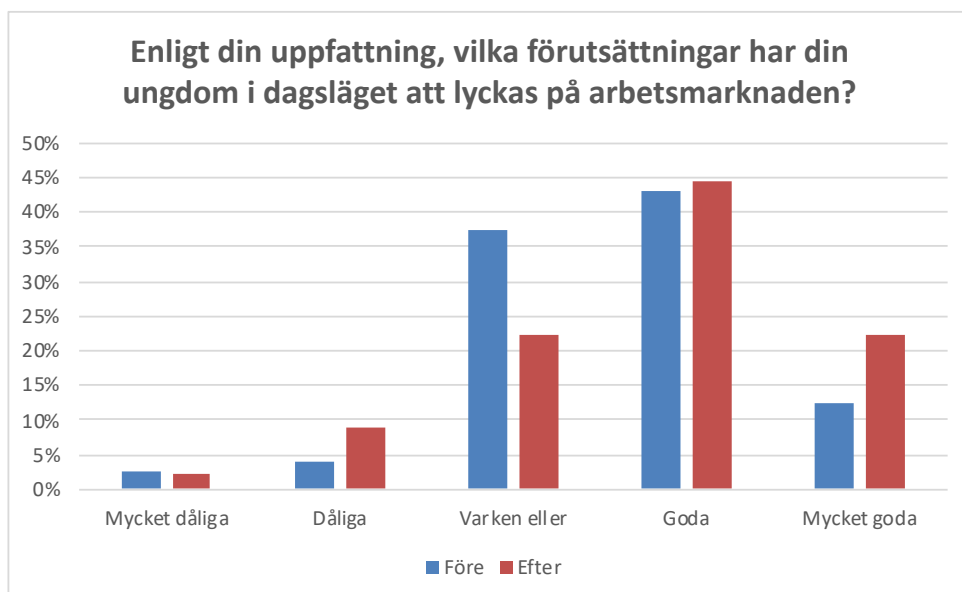

Diagram 7: Hur goda förutsättningar har din ungdom att lyckas på arbetsmarknaden?

Mentorernas allmänna bedömning om ungdomarnas förutsättningar att lyckas på arbetsmarknaden visar i Före-läget att 56 procent av ungdomarna bedöms ha Goda eller Mycket goda förutsättningar. I Efter-läget har detta ökat till 66 procent. Den största ökningen har skett inom kategorin Mycket goda förutsättningar, vilken har ökat från 13 till 22 procent.

Ett socialt hållbart samhälle - social och samhällsekonomisk nytta i samspel

Mentor Sverige och Mentorprogrammet arbetar med att stärka ungdomar och deras förutsättningar att lyckas i livet. Mentorprogrammet har därmed en viktig funktion i arbetet med att stärka den sociala nyttan i samhället.

Ett hållbart samhälle kräver att vi har ett tänk och ett förhållningssätt där vi tar hänsyn till helheten i människors livssituation. När det gäller att bygga ett socialt hållbart samhälle är det extra viktigt att förstå att vi alla måste hjälpas åt och arbeta tillsammans.

Vi har alla ett ansvar att stödja våra barn, ungdomar och unga vuxna att utvecklas och hitta en väg att etablera sig i vuxenlivet. Om unga känner sig trygga, får stöd att utveckla goda värderingar och förebilder samt blir sedda och får motivation att satsa på sina studier så skapas goda förutsättningar ett dessa individer på sikt kan etablera sig på arbetsmarknaden, försörja sig själva och sina familjer och därigenom kunna leva självständiga liv. Detta är också ett sätt att stärka stabiliteten och demokratin i vårt samhälle. Många gånger beskrivs detta som social nytta eller socialt kapital.

I andra sammanhang pratar vi om ekonomiska konsekvenser av utanförskap, arbetslöshet och dåligt mående. Exempelvis kommuners eller statens kostnader för bidrag och ersättningar eller vårdens kostnader. Om vi i stället höjer blicken och fokuserar på samhällsnytta så kan vi se att den består både av social nytta och samhällsekonomisk nytta. Social nytta kan många gånger ses som en förutsättning för den ekonomiska nyttan. Den ekonomiska nyttan kan förenklat beskrivas som produktionsvärde när en individ kommer i arbete och resursförbrukning som ökar eller minskar beroende på hur individen mår.

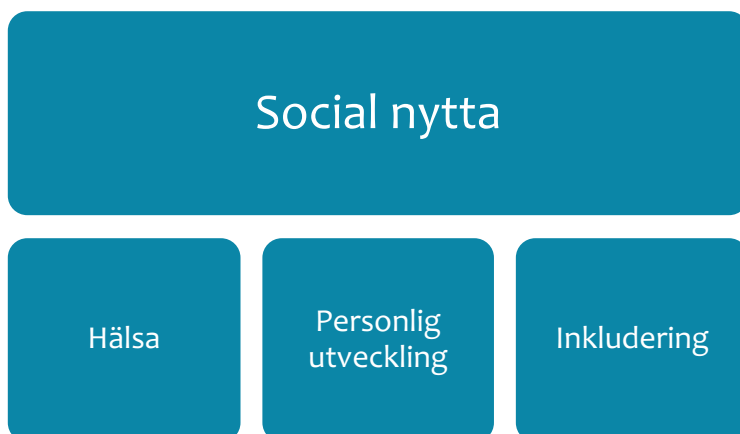
Mentor Sverige och Mentorprogrammet bidrar, genom att stärka ungdomars personliga utveckling och hälsa till inkludering och sociala nytta. Den sociala nyttan skapar i sin tur förutsättningar för samhällsekonomisk nytta. Genom att stärka den sociala nyttan kommer dels individens förmåga att genomföra sina studier förbättras, dels stärks individens möjligheter att få och behålla ett arbete, dels kommer individen att må bättre och får ett minskat behov av exempelvis stöd från vården. På så sätt blir den sociala nyttan en förutsättning för den ekonomiska nyttan, vilka tillsammans skapar samhällsnytta.

Social nytta och socialt kapital

Social nytta och socialt kapital är ett område som inte är särskilt väl definierat. Men om man gör en översikt av hur det beskrivs inom forskningen kan man se några tydliga delar. Folkhälsomyndigheten skriver exempelvis att *”för att ett samhälle ska vara välmående behöver människor känna tillit till både andra människor och till olika*

samhällsfunktioner. Tillit används ofta som en indikator på socialt kapital". Folkhälsomyndigheten beskriver att högt socialt kapital har förstärkande samband med ekonomisk tillväxt, politiskt engagemang, demokratisk utveckling och kompetens hos befolkningen. Det sociala kapitalet och i förlängningen den sociala nyttan skapas i stor utsträckning i interaktion och samverkan mellan människor i olika konstellationer och miljöer.

Social nytta kan beskrivas utifrån tre övergripande områden; Hälsa, Personlig utveckling och Inkludering.

Figur 1: Social nytta

Hälsa

Hälsa är en viktig faktor för att kunna leva ett bra liv, men också för att faktiskt kunna tillgodogöra sig studier, utföra ett produktivt arbete och ingå i en arbetsgemenskap. Hälsa beskrivs exempelvis som ett tillstånd av fysiskt, mentalt och socialt välbefinnande. Enligt Folkhälsomyndighetens definition ska vi sträva efter en god och jämlik folkhälsa. Det innebär att alla i samhället ska ha samma möjligheter till god hälsa. Hälsan ska i den bemärkelsen både främja välmående och livskvalitet samt förebygga sjukdomar både i riskgrupper och i hela befolkningen. Hälsa är en viktig del i arbetet med att skapa social hållbarhet. Således är hälsa ett centralt begrepp för att beskriva den sociala nyttan.

Personlig utveckling

Personlig utveckling är ett brett begrepp, vilket är nära kopplat både till individens sociala förmåga, personlighet samt förmåga att ta till sig utbildning och utföra ett arbete på ett kvalitativt bra sätt. Den personliga utvecklingen omfattar både faktisk kunskap och förmågan till lärande, men den omfattar också individens sociala färdigheter för att kunna fungera i sociala sammanhang. Den personliga utvecklingen är kopplad till individens förmåga att ta eget ansvar, samarbeta och arbeta självständigt samt förmågan att komma med förslag och lösningar på problem och att hjälpa till att driva utvecklings- och förbättringsarbete. Dessa förmågor är särskilt viktiga när en ung individ skall etablera sig i vuxenvärlden och när en individ skall utvecklas från utanförskap till

att på sikt öka sina möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden samt att individen på sikt klarar av att utföra ett arbete.

Inkludering

Inkludering är en viktig parameter i den sociala nyttan, som kan kopplas till att känna tillhörighet och tillit i en grupp. En grupp kan i detta fall både vara en kompisgrupp på fritiden, en grupp av elever på en skola eller en arbetsgrupp på en arbetsplats. Genom att stärka sociala och professionella nätverk får individen möjlighet att lämna alternativt undvika isolering och utanförskap. I stället får individen möjlighet att känna tillhörighet, få en känsla av sammanhang och begriplighet samt känna förtroende, trygghet och tillit för medmänniskor i sin närhet och för olika samhällsfunktioner.

En grundpelare i inkludering är de mänskliga rättigheterna och att människors grundläggande behov behöver tillgodoses för att de ska kunna må bra, utvecklas och bidra till samhällets utveckling.

Ytterligare en förutsättning för inkludering är det sociala kapital som skapas genom de nätverk och relationer som en insats ger. Socialt kapital stärker allt från familjeband, till relationer utanför den egna gruppen och till viktiga samhällsresurser som myndigheter, organisationer m.fl. Det stärkta sociala kapitalet och inkluderingen kan skapa en mer rättvis och inkluderande miljö för ungdomarna, som sedan kan ligga till grund för att stärka den unges framtida mående, utbildning och utveckling på arbetsmarknaden.

Indikatorer för social nytta

Inom området *hälsa* beskrivs ofta indikatorerna upplevd fysisk och psykisk hälsa, upplevd livskvalitet samt behov av stöd från vården och andra stödinsatser. Inom området *personlig utveckling* beskrivs ofta indikatorerna självkänsla, stolthet, utbildning, förmåga till struktur och lärande samt förmåga att samarbeta, ta ansvar och ta initiativ. Inom området *inkludering* beskrivs ofta indikatorerna trygghet och tillit, sociala nätverk, känsla av sammanhang/KASAM, socialt kapital samt egenmakt/empowerment.

Samhällsekonomisk nytta

Samhällsekonomisk nytta skapas dels genom att individer på längre sikt kan etablera sig på arbetsmarknaden, klara av att försörja sig själva, bidra till produktion av varor och tjänster och därigenom skapa ett produktionsvärde. Dels skapas samhällsekonomisk nytta genom att individer mår så bra att de inte behöver, eller kan minska sitt behov av, olika stödfunktioner i samhället. Det kan exempelvis vara minskat behov av stöd från vården, minskat stöd från socialtjänst samt minskat stöd från Arbetsförmedling, Försäkringskassa och andra statliga myndigheter. I mer utmanande fall innebär det också minskat behov av polisiära insatser, minskad resursförbrukning inom rättsväsendet och minskad resursförbrukning inom kriminalvård. För de flesta unga i samhället är denna typ av resursförbrukning liten eller obefintlig. Men för vissa grupper, exempelvis drogberoende eller kriminella utgör denna resursförbrukning mycket omfattande kostnader.

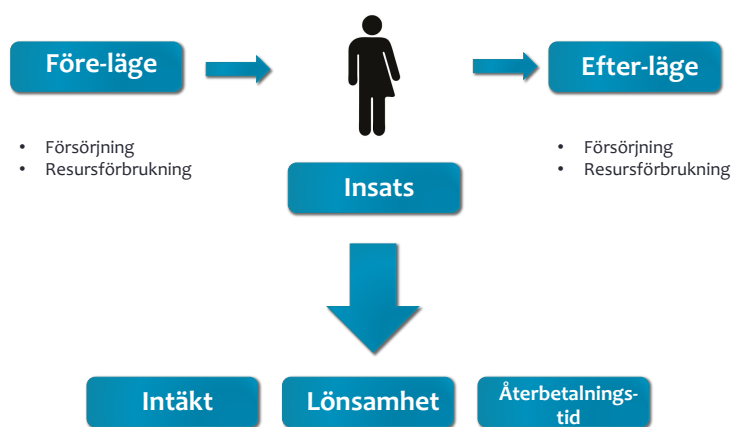
Den totala samhällsekonomiska nyttan består av summan av ökade samhällsekonomiska intäkter när individer i högre omfattning arbetar och försörjer sig själva samt värdet av minskad resursförbrukning när individer mår bättre och klarar sig med mindre stöd från olika samhällsaktörer.

Samhällsekonomisk utvärdering

Samhällsekonomisk utvärdering är ett sätt att visa på det ekonomiska värdet av den nytta som skapas genom att göra sociala satsningar och investeringar. Mentorprogrammet är en sådan satsning, där individer får stöd för att må bättre och öka sin möjlighet till studier och arbete. I förlängningen leder det till att individen i ökad grad kan försörja sig själv genom arbete. Nedan beskriver vi grundläggande samhällsekonomiska samband.

Modell för deltagarnas produktionsvärde

Samhällsekonomisk nytta skapas primärt genom att individer i ökad omfattning kan arbeta och/eller utföra mer avancerat arbete. Samhällsekonomisk nytta skapas även genom att individer får stöd så att de mår bättre och klarar att leva ett liv med mindre behov av stöd från exempelvis vården, Arbetsförmedlingen eller kommunen. Payoff har en väl beprövad modell för samhällsekonomisk utvärdering. Den bygger på nationalekonomisk teori, lagar, regler och strukturer i samhället, där vi beräknar de ekonomiska effekterna av att individer gör stegförflyttningar mot ett bättre mående samt att individer kan klara av sina studier och i nästa steg klara av att etablera sig på arbetsmarknaden.

Figur 2. Nyttosam, modell för samhällsekonomisk utvärdering av sociala investeringar

I vissa fall kan kopplingen till de samhällsekonomiska effekterna vara direkta och uppstå i närtid. Det sker exempelvis om en sjukskriven person kan bryta sjukskrivning och återgå i arbete. I andra fall kan kopplingen vara mer långsiktig. Exempelvis kan det ske genom att en individ får stöd så att hen klarar av att genomföra sina studier med godkända betyg. På så sätt ökar individen sina framtida möjligheter etablera sig på arbetsmarknaden. Modellen som beskrivs ovan kallas Nyttosam och det är med hjälp av den som de samhällsekonomiska effekterna i denna utvärdering har beräknats.

Grundläggande begrepp

När en individ gör stegförflyttningar från utanförskap och/eller arbetslöshet mot egenförsörjning genom arbete och studier ökar individens möjligheter att leva ett självständigt liv. Samtidigt skapas ekonomiska effekter som påverkar såväl individen, olika myndigheter och arbetsgivare samt samhället i stort. Nedan beskriver vi de ekonomiska begrepp som vi kommer att använda oss av.

Utanförskapskostnad/potential

Med *utanförskapskostnad/potential* avses de outnyttjade intäkter och de kostnader som finns för individen, sett ur ett samhällsekonomiskt sammanhang. Då individen i ökad omfattning kan arbeta och minskar sina behov av stöd från samhället frigörs en del av den ursprungliga utanförskapskostnaden. Det innebär att samhällets kostnader för individens utanförskap minskar. Om en individ kommer i heltidsarbete utan subventioner och inte längre har något behov av stöd har all utanförskapskostnad tagits bort. Det innebär att minskad utanförskapskostnad ska tolkas som att insatsen har fungerat bra och att individens utveckling har gått i positiv riktning.

Intäkter

Det totala ekonomiska resultatet för ökade intäkter och minskade kostnader samlar vi under rubriken *intäkter*. Dels består intäkterna av värdet av det ökade produktionsvärde som individerna skapar då de i större omfattning kan arbeta. I de fall individerna studerar skapas de ekonomiska effekterna på längre sikt, d.v.s. när individen slutför sina studier och tar steget in på arbetsmarknaden. Om inträdet på arbetsmarknaden försenas, exempelvis p.g.a. psykisk ohälsa, försenas även de samhällsekonomiska intäkterna.

Dels består intäkterna av värdet av den minskade resursförbrukning som är ett resultat av att deltagarna mår bättre, kan leva mer självständiga liv och har mindre behov av vård, minskat behov av olika stödinsatser samt minskat behov av handläggning av olika bidrag och ersättningar.

De totala intäkterna är årligen återkommande. Utvecklas deltagarna positivt i framtiden (kan arbeta mer och minskar sitt behov av t.ex. sjukvård) kommer intäkterna att öka ytterligare. Försämras deltagarna status (t.ex. blir sjukskrivna och får ett ökat vårdbehov) kommer de framtida intäkterna att minska.

Samhällsekonomisk effektutvärdering

Utgångspunkter och grundläggande data

I detta uppdrag ingår att visa på värdet av att stödja ungdomar att utvecklas och på sikt etablera sig i vuxenlivet. Delarna ovan i rapporten beskriver den information som vi har fått fram om ungdomarna/deltagarna i Mentorprogrammet. Dels genom information direkt från deltagarna, dels genom information från mentorer, personal på Mentor, skolpersonal m.fl. Vi har även redovisat resonemang kring hur social och samhällsekonomisk nytta hänger samman. Nedan tolkar vi den data som vi har angående ungdomarnas progression under tiden som de deltar i Mentorprogrammet samt beskriver progressionen i ekonomiska termer.

I syfte att möjliggöra de ekonomiska lönsamhetsberäkningarna av de effekter som skapas när ungdomarna deltar i Mentorprogrammet har vi tolkat ungdomarnas och mentorerens enkätsvar till ett s k bas-scenario. Vi är i högsta grad medvetna om att dylika tolkningar är komplicerade att göra och att det föreligger möjligheter till alternativa tolkningar till det bas-scenario vi presenterar. Utfallen kan bli såväl sämre som bättre än vår ”medeltolkning”. Därför kompletterar vi bas-scenariot med ett worst case och ett best case. Worst case scenariot representerar ett mer dämpat utfall medan best case scenariot presenterar ett mer optimistiskt utfall av de effekter som ungdomarnas progression leder till.

Bedömningen bygger på följande resultat

Från de ovan redovisade resultaten från enkät-undersökningen har vi här valt ut de frågor och svar som på olika sätt, och i olika grad, visar på progressionen i ungdomarnas utveckling under tiden de deltar i Mentorprogrammet. Denna progression använder vi i nästa steg som underlag för våra kalkyler nedan. Vi fokuserar på de frågor som visar på progression inom områdena hälsa, trivsel i skola, studiemotivation samt förutsättningar för att ungdomarna i framtiden ska kunna få och behålla ett arbete.

Följande parametrar från ungdomarnas svar på enkäten har vi tagit med i vår bedömning:

- I stora drag – hur tycker du att mentorprogrammet fungerat? - andel bra/mycket är 91 procent.
- Hur har du mått under senaste året? - andel bra/mycket bra har ökat från 55 procent i Före-läget (vid start) till 77 procent i Efter-läget (sex månader efter avslutat program).
- Hur trivs du i skolan idag? - andel bra/mycket bra har ökat från 62 till 82 procent.
- Hur motiverad har du varit att studera senaste året? - andel mycket bra har ökat från 12 till 18 procent.
- Hur meningsfull har din fritid varit senaste året? - andel mycket meningsfull har ökat från 29 till 36 procent.

- Har du genom mentorprogrammet fått hjälp att söka PRAO, extrajobb eller jobb? – andel är 27 procent, varav 10 procent har fått jobb.
- Har du ett nätverk/kontakter idag som du kan använda dig av för att få ditt första jobb? – andel ”ja” (bra och mycket bra) har ökat från 30 till 38 procent.

För att få en ökad förståelse för Mentorprogrammets påverkan på de deltagande ungdomarna har vi även tagit med följande parametrar från mentorernas svar på enkäten:

- Enligt din uppfattning, hur bedömer du din ungdoms självkänsla i nuläget? - andel hög/mycket hög har ökat från 33 till 57 procent.
- Enligt din uppfattning, hur väl trivs din ungdom i skolan i nuläget? - andel bra/mycket bra har ökat från 56 till 73 procent, varav mycket bra ökat från 4 till 13 procent.
- Enligt din uppfattning, hur hög är din ungdoms studiemotivation i nuläget? - andel hög/mycket hög har ökat från 39 till 60 procent, varav mycket hög ökat från 10 till 22 procent.
- Enligt din uppfattning, hur ser din ungdoms nätverk ut för att kunna få ett första jobb? - andel starkt/mycket starkt har ökat från 12 till 35 procent.
- Enligt din uppfattning, vilka förutsättningar har din ungdom i dagsläget att lyckas på arbetsmarknaden? - andel goda /mycket goda har ökat från 54 till 66 procent, varav mycket goda ökat från 13 till 22 procent.

Sammanvägd bedömning av resultat och progression

Försiktighetsprincipen

Payoff har i över 15 år arbetat med att göra bedömningar och utvärderingar av det samhällsekonomiska värde som skapas genom olika typer av sociala investeringar. Mentorprogrammet är att betrakta som en social investering, dvs om ungdomar får ett bra stöd idag så kommer det sannolikt att leda till positiva resultat såväl på kort som på längre sikt i ungdomarnas liv.

Under arbetet med alla dessa uppdrag har vi lärt oss att det är en komplex utmaning att försöka beskriva individers utveckling inom exempelvis hälsa, studier och arbete i ekonomiska termer. Vi arbetar därför alltid enligt ”försiktighetsprincipen” för att säkerställa att beräknade effekter inte är överdrivna.

Utifrån denna försiktighetsprincip gör vi bedömningen att hälften av ungdomarna som deltar i Mentorprogrammet skulle klara av att göra sin progression och utveckling, vilken visar sig i utvärderingen, även utan stödet från Mentorprogrammet. Det vill säga att de får stöd och inspiration från andra håll så att de klarar av att utvecklas i den omfattning som enkäter och intervjuer påvisar. Samtidigt betyder det att vi bedömer att den kvarvarande hälften av deltagarna har fått ett sådant väl fungerande stöd från Mentorprogrammet att de klarat av utvecklas på ett mer positivt sätt jämfört med om de inte hade fått stöd från Mentorprogrammet.

Vid en första anblick kan det ses som en relativt låg andel i förhållande till de fina resultaten från enkätundersökningen. Vi vill då poängtera att ungdomar i åldern 13 - 19 år ständigt påverkas i olika omfattning och från olika håll. Denna påverkan kommer

exempelvis i stor omfattning från familj och vänner, från skolans verksamhet och olika typer av föreningsverksamhet. Det är därför viktigt att ställa Mentorprogrammets stöd och inverkan på ungdomarna i relation av påverkan från t.ex. familj och skola för att inte överdriva effekterna.

Basscenario, Worst case och Best case

Utifrån de svar som ungdomar och mentorer har lämnat och den progression som vi kan identifiera mellan Före- och Efter-läge så har vi tagit fram ett Basscenario. Basscenariot visar på en bedömning av den genomsnittliga effekt som Mentorprogrammet har bidragit till hos hälften av de deltagande ungdomarna. Utöver Basscenariot visar vi på vilka ekonomiska effekter som uppstår om Mentorprogrammet har en något större påverkan på ungdomarnas utveckling än vad bedömningen är i Basscenariot, ett Best case. Vi visar även vilka ekonomiska effekter som uppstår om Mentorprogrammet skulle ha en något mindre påverkan på ungdomarnas utveckling, än vad vi bedömt i Basscenariot, ett Worst case.

Beräkningarna som redovisas motsvarar genomsnittsvärden för de ungdomar som deltagit i Mentorprogrammet.

Nyttor och produktionsvärde

Samhällsekonomiska nyttor

Mentorprogrammet eller andra typer av sociala investeringar stärker individer och målgrupper så att de i högre grad kan lyckas med sina studier och att de i framtiden i högre grad klarar av att försörja sig själva. Då ökar också det totala produktionsvärde som skapas i samhället, den så kallade samhällsekonomiska nyttan. Ökad samhällsekonomisk nytta kan skapas på flera olika sätt.

Nedan redovisar vi de tre nyttor som vi tar hänsyn till i våra beräkningar; Fler ungdomar fullföljer gymnasiet, Fler ungdomar kommer tidigare i arbete och Fler ungdomar får en högre produktivitet. För varje nytta gör vi bedömningar och beräkningar av omfattningen av dess påverkan på de ekonomiska effekterna. Dessa beräkningar presenteras i tabell nedan.

Samhällsekonomiskt produktionsvärde

Samhällsekonomiskt produktionsvärde, dvs ekonomisk påverkan på BNP, beräknas utifrån den lönenivå som en person erhåller. Ju högre lön, desto högre samhällsekonomiskt produktionsvärde skapas när individen är i arbete. Medianlönen i Sverige var 35 600 kr per månad under år 2023, enligt Ekonomifakta. Enligt Ekonomifakta är den genomsnittliga ingångslönen i Sverige ca 25 000 kr per månad för arbete i hotell- och restaurangbranschen samt inom detaljhandeln. Inom exempelvis lagerarbete är den genomsnittliga ingångslönen något högre, runt 28 000 kr per månad. I denna utvärdering räknar vi med att ungdomar som avslutat gymnasiet med godkända betyg klarar av att etablera sig på arbetsmarknaden med en ingångslön på 25 000 kr per månad.

Nytta 1: Fler ungdomar fullföljer gymnasiet

Ungdomarna har i enkätundersökningen angett att de får förbättrad hälsa, ökad studiemotivation och trivs bättre i skolan när de har deltagit i Mentorprogrammet. Denna bild stöds även av resultaten från mentorernas enkät. Bedömningen är därför att fler ungdomar kommer att fullfölja gymnasiet med godkända betyg, jämfört om man inte hade deltagit i Mentorprogrammet. Både erfarenhet, forskning och statistik visar att godkända betyg i gymnasiet är en mycket viktig indikator på om en ungdom i framtiden ska både klara av att etablera sig på arbetsmarknaden för att sedan även klara av att hållbart behålla sin position på arbetsmarknaden.

Bassscenario: Vår bedömning i basscenariot innebär att tio procent fler av de berörda ungdomarna fullföljer gymnasiet jämfört med alternativscenariot, dvs jämfört med om de inte hade deltagit i Mentorprogrammet. I förlängningen bedömer vi att dessa ungdomar kommer att kunna etablera sig med en högre ingångslön jämfört med om de inte hade klarat studierna på gymnasiet med godkända betyg. Ungdomar bedöms erhålla en ingångslön som ligger 20 procent högre jämfört med om de inte hade klarat gymnasiet med godkända betyg.

Worst case: I worst case räknar vi med att en mindre andel av fullföljer gymnasiet, jämfört med basscenariot. Vår bedömning är att effekten av Mentorprogrammet innebär att endast fem procent fler av de av de berörda ungdomarna fullföljer gymnasiet jämfört med om de inte deltagit i Mentorprogrammet. I övrigt är allt annat lika.

Best case: I best case räknar vi med att en större andel av fullföljer gymnasiet, jämfört med basscenariot. Vår bedömning är att det innebär att femton procent fler av de berörda ungdomarna fullföljer gymnasiet jämfört med om de inte hade deltagit i Mentorprogrammet. I övrigt är allt annat lika.

Nytta 2: Fler ungdomar kommer tidigare i arbete

Genom att ungdomarna i högre grad mår bra, trivs i skolan och får en ökad studiemotivation när de deltar i Mentorprogrammet kommer sannolikt en ökad andel ungdomar tidigare i arbete, jämfört med om de inte deltar i Mentorprogrammet.

Bassscenario: Vår bedömning innebär att tio procent fler av de berörda ungdomarna kommer ett år tidigare i arbete jämfört med alternativscenariot. Dessa ungdomar bedöms erhålla en lön som ligger 20 procent högre än alternativet.

Worst case: I worst case räknar vi med att en mindre andel av ungdomarna kommer tidigare i arbete. Vår bedömning är att effekten av Mentorprogrammet innebär att endast fem procent fler av de av de berörda ungdomarna kommer ett år tidigare i arbete jämfört med alternativscenariot. I övrigt samma förutsättningar som basscenariot.

Best case: I best case räknar vi med en större andel av ungdomarna kommer att komma i arbete tidigare, jämfört med om de inte deltar i Mentorprogrammet. Vår bedömning är att det innebär att femton procent fler av de berörda ungdomarna kommer ett år tidigare i arbete jämfört med alternativscenariot. I övrigt samma förutsättningar som basscenariot.

Nytta 3: Fler ungdomar får högre produktivitet

När ungdomar förbättrar sina skolresultat så ökar de sannolikt sin förmåga att producera varor och tjänster när de väl kommer i arbete.

Basscenario: Vår bedömning av basscenariot innebär att hälften av de berörda ungdomarna får 20 procents högre produktivitet jämfört med om de inte hade deltagit i Mentorprogrammet. Dessa ungdomar bedöms därmed skapa en produktion som ligger 20 procent högre än alternativscenariot.

Worst case: I worst case räknar vi med att ungdomarna som skapar ett högre produktionsvärde med hjälp av stödet från Mentorprogrammet enbart kommer upp till tio procents högre produktivitet jämfört med alternativscenariot. I övrigt samma förutsättningar som basscenariot.

Best case: I best case räknar vi med att ungdomarna som skapar ett högre produktionsvärde med hjälp av stödet från Mentorprogrammet kommer upp till 30 procents högre produktivitet jämfört med alternativscenariot. I övrigt samma förutsättningar som basscenariot.

Sammanfattning, ekonomiska resultat

I tabell 1 redovisas en sammanställning av utfallen avseende de tre casens samhällsekonomiska intäkter uppdelat på de tre nyttorna; Fler fullföljer gymnasiet, Fler kommer tidigare i arbete samt fler får en högre produktivitet. För varje case har vi beräknat total intäkt efter ett år och efter fem år. Därefter har vi beräknat lönsamheten, dvs intäkten minus den samhällsekonomiska kostnaden för att genomföra Mentorprogrammet. Samtliga ekonomiska resultat avser en ”typdeltagare”, dvs ett genomsnitt för de deltagare som genomgått Mentorprogrammet.

	Bas	Worst	Best
Fler fullföljer gymnasiet, intäkt	5 000 kr/år	2 500 kr/år	7 500 kr/år
Fler kommer ett år tidigare i arbete, intäkt	30 000 kr	15 000 kr	45 000 kr
Fler får högre produktivitet, intäkt	25 000 kr/år	12 500 kr/år	37 500 kr/år
Total intäkt, 1 år	60 000 kr	30 000 kr	90 000 kr
Total intäkt, 5 år	180 000 kr	90 000 kr	270 000 kr
Lönsamhet, ett år	25 000 kr	-5 000 kr	55 000 kr
Lönsamhet, fem år	145 000 kr	55 000 kr	235 000 kr
Återbetalningstid	7 mån	14 mån	5 mån

Tabell 1. Sammanfattning av de ekonomiska resultaten för de tre casen.

Jämförelse med förstudie

I förstudien till denna utvärdering byggde vi, tillsammans med personal från Mentor Sverige, upp tre typfall. Typfallen användes för att göra en inledande beskrivning av målgrupp, målgruppens progression och de ekonomiska effekter som Mentorprogrammet kan bidra till att skapa. Följande målgrupper identifierades;

- Ungdomar som söker sig till Mentorprogrammet för att få en mer meningsfull fritid.
- Ungdomar som söker sig till Mentorprogrammet för att få stöd kring val av studieinriktning och ökad motivation till studier.
- Ungdomar som söker sig till Mentorprogrammet för att få stöd kopplat till framtida karriärmöjligheter.

Vi antog att cirka en tredjedel av deltagarna i Mentorprogrammet kan kopplas till respektive typfall.

Utifrån dessa tre typfall genomfördes samhällsekonomiska beräkningar där återbetalningstiden varierade i ett spann mellan 13 månader och två år, dvs något längre än de resultat vi redovisat utvärderingen ovan. Anledningen till det något sämre resultatet i förstudien är att vi då antog att utfallen inte skulle bli fullt så goda som vi nu konstaterar att de blev. De känslighetsanalyser som gjordes i förstudien visade att med relativt små förbättringar (lite högre löner, lite tidigare i arbete, något högre produktivitet) skulle återbetalningstiden ligga i paritet med det utfall vi erhållit i denna utvärdering, dvs omkring ett år eller mindre. Därmed kan vi konstatera att utvärderingen ligger i linje med de resultat som vi fick fram i förstudien.

Analys och slutsatser

Nyttan med Mentors verksamhet och Mentorprogrammet

Det centrala i detta uppdrag är att visa på och synliggöra den nytta som skapas av Mentor Sveriges genom att arbeta med Mentorprogrammet. Nyttan kan beskrivas i två dimensioner; social nytta och samhällsekonomisk nytta. Social nytta består i sin tur av områdena hälsa, personlig utveckling och inkludering. Social nytta kan och bör också ses som en grundläggande förutsättning för att samhällsekonomisk nytta ska uppstå. Genom att Mentorprogrammet stärker ungdomarna inom hälsa, personlig utveckling och inkludering så skapas ökade förutsättningar att de ska må bra, klara sin skolgång och få en ökad framtidstro. Det ökar i nästa steg sannolikheten för att de ska klara sin skolgång med godkända betyg och på så sätt kunna etablera sig i vuxenvärlden och på arbetsmarknaden. När det sker börjar ungdomarna att bidra till produktionen i samhället och därigenom skapar de också samhällsekonomisk nytta.

Payoff bedömer att Mentor är duktiga på att skapa förutsättningar för ett bra genomfört Mentorprogram. Det finns en tydlig idé om vad Mentorprogrammet ska leda till och att programmet har som ambition att rekrytera ungdomar från utsatta områden och skolor. Mentor är även duktiga på att rekrytera mentorer och säkerställa att de både har den grundläggande kvalitet som en mentor behöver ha samt att mentor och ungdom matchas på ett lyckat sätt.

Genomförda intervjuer med ungdomar, intervjuer med mentorer, övriga intervjuer samt den omfattande enkätundersökningen av både ungdomar och mentorer indikerar tydligt att ungdomarna är nöjda med Mentorprogrammet. Dels svarar en mycket stor del av ungdomarna att de är nöjda med hela Mentorprogrammet. Dels är det tydligt att ungdomarnas hälsa, självkänsla, trivsel i skolan, studiemotivation och förutsättningar att få sitt första arbete stärks av Mentorprogrammets insatser. Payoffs bedömning är därför att Mentorprogrammet på ett tydligt sätt skapar värdefull social nytta på längre sikt för de deltagande ungdomarna, men också för mentorer och partnerföretag. Denna nytta redovisas idag i ett kortsiktigt perspektiv men vi ser även en potential att visa på vilket sätt Mentorprogrammet sannolikt skapar nytta på längre sikt genom att utveckla den framtida och mer långsiktiga uppföljningen av Mentorprogrammet.

Målgrupp vs nytta

Generellt så utvecklas ungdomarna som deltar i Mentorprogrammet positivt inom alla områden som utvärderingen har ställt frågor kring. Den positiva utvecklingen lägger därmed en grund för det samhällsekonomiska resultatet. Samtidigt kan vi se att de ungdomar som söker sig till Mentorprogrammet redan i Före-läget mår relativt bra, trivs relativt bra i skolan och har en relativt hög studiemotivation.

Payoff har en omfattande erfarenhet av att arbeta med att stödja och utveckla sociala insatser som riktar sig mot individer i utanförskap. Vi har därmed en stor kunskap och förståelse för hur viktigt det är att dessa grupper får ett bra och anpassat stöd för att kunna utvecklas och öka sina möjligheter att lyckas i livet. Vår bedömning är därför att

Mentorprogrammet skulle kunna göra ytterligare nytta genom att Mentor Sveriges arbete med att rekrytera ungdomar inriktar sig ännu tydligare mot ungdomar som lever i en miljö med resurssvaga föräldrar, socialt utsatt situation och en ej fungerande skolgång. Därmed löper dessa ungdomar även en ökad risk för både missbruk och kriminalitet. På så sätt skulle Mentorprogrammet i större utsträckning nå ungdomar som redan idag har en låg studiemotivation och som sannolikt varken trivs särskilt bra i skolan eller mår bra.

Vi har full förståelse för att dessa grupper med stor sannolikhet både är svårare att rekrytera och det kan kräva större insatser från mentorerna. Å andra sidan är potentialen för dessa ungdomar mycket stor. Det är Payoffs bedömning att om Mentorprogrammet i större utsträckning skulle fokusera på den målgrupp som vi beskriver ovan är det sannolikt att de samhällsekonomiska effekterna av Mentorprogrammet skulle öka ytterligare.

Mentorernas betydelse

Mentorprogrammet står och faller med bra mentorerna. Deras engagemang, erfarenheter och möjlighet att agera som förebilder är avgörande för att ungdomen skall få ut maximalt av mentorskapet. Mentor Sverige har idag en omfattande kvalitetssäkring för att kunna matcha rätt mentor i förhållande till ungdomens behov och förutsättningar. Detta ser vi mycket positivt på.

Samtidigt bygger mentorskapet på frivillighet och mentorerna arbetar som volontär, vilket är en särskild utmaning. Våra intervjuer med både ungdomar och mentorerna visar att mentorskapet kan innebära att kontakten mellan ungdomen och mentorn utvecklas till en vänskap som fortsätter långt efter avslutat mentorskap. Därför ser vi mycket positivt på att Mentor arbetar på det strukturerade sätt som man gör med att välja ut, utbilda och matcha mentorerna med ungdomarna. I intervjuer med ungdomarna beskriver de att relationen med mentorn har betytt mycket för deras utveckling. En bra relation mellan ungdom och mentor är mycket betydelsefull. Det är därför utvärderingens bedömning att Mentor Sverige, förutom grundläggande utbildning av mentorerna, bör fundera på hur stödet till mentorerna kan utvecklas ytterligare. Exempelvis genom löpande coachning under hela tiden som de är mentor till en ungdom. Allt för att kvaliteten för ungdomen ska bli så bra som möjligt.

Mentorer vs gruppmentorskap

Mentor Sverige arbetar ständigt med att utveckla sin verksamhet. En del av arbetet inriktar sig mot att utveckla gruppmentorskap. Denna del av Mentorprogrammet har vi inte haft något uppdrag att titta på och vi har inte heller ställt några speciella frågor för att göra analyser av denna del av verksamheten. Däremot vill vi gärna reflektera lite kring gruppinsatser generellt.

Erfarenhetsmässigt fungerar gruppinsatser ofta bra för utveckling ungdomar och andra grupper som behöver extra stöd, förutsatt att grupperna inte är för stora och att de anpassas efter deltagarnas behov. Genom att ungdomar med likartade utmaningar och behov får träffas och diskutera viktiga frågor under ledning av en trygg vuxen kan ge många fina effekter. Exempelvis brukar deltagarna i gruppen upptäcka att de inte är

ensamma i sina funderingar och behov, vilket för många är en stor lättnad. Det kan även vara så att deltagarna i en grupp kan hitta en gemenskap, vilket de kan ha haft svårt att hitta i andra sammanhang. Denna gemenskap kan leda till att de delar erfarenheter och idéer med varandra samt att de motiverar och hjälper varandra i olika situation och faser av sin utveckling. Vi vill dock lyfta fram att en grupp av ungdomar sannolikt behöver stöd från en mer professionell person än ”bara” en lämplig mentor. I andra projekt och insatser som vi har utvärderat, där gruppinsatser har använts, har coachen för en sådan grupp med fördel varit utbildad exempelvis inom Supported Education, ACT (Acceptance Commitment Theory), grupputveckling, motiverande samtal och NPF-diagnoser.

Vi vill därmed lyfta fram att utvecklingen av gruppmentorskap kan leda till mycket intressanta effekter i ungdomarnas utveckling. Samtidigt vill vi flagga för att kraven på den som ska leda gruppen sannolikt blir betydligt högre jämfört med kraven/förväntningarna på en enskild mentor i nuvarande Mentorprogrammet.

Vi ser en stor potential i gruppmentorskap genom att det sannolikt kan nå fler unga som inte är riktigt mogna eller intresserade av ett individuellt mentorskap. Gruppmentorskapet har förutsättningar att skapa nya kontakter och nätverk mellan unga och det kan stärka de sociala banden mellan elever från olika delar av en stad och olika socioekonomiska områden.

Gruppmentorskapet skapar även förutsättningar för Mentor Sverige att nå sina volymmål med antal deltagande ungdomar. Men sannolikt behövs det en kombination av fler gruppmentorskap och en ännu närmare samverkan med rektor på de skolor som Mentor Sverige samarbetar med, för att nå detta volymmål. Även ett närmare samarbete med elevhälsan på dessa skolor skulle sannolikt kunna öka antalet deltagande ungdomar från dessa skolor. Erfarenhetsmässig så har elevhälsa och elevhälsoteam en viktig och spännande funktion när det gäller att stärka extra utsatta elever i deras progression mot en lyckad skolgång.

Digitalt Mentorprogram

Den digitala utvecklingen går snabbt i vårt samhälle. Idag finns en stor vana bland unga att umgås och kommunicera via olika digitala kanaler. Mentor Sverige har diskuterat att utveckla digitala Mentorprogram för att kunna nå fler ungdomar. Exempelvis skulle digitala Mentorprogram möjliggöra att kunna erbjuda Mentorprogrammet på skolor och orter där det annars inte skulle vara möjligt att till exempel hitta mentorer. I grunden ser Payoff positivt på att utnyttja modern teknik för att stödja ungdomar. Samtidigt har över 70 procent av ungdomarna på ett tydligt markerat i enkäten att digitalt Mentorprogram inte är vad de önskar. Det är Payoffs bedömning att om Mentor Sverige går vidare i arbetet med att utveckla ett digitalt Mentorprogram så behöver målgruppen involveras i utformningen, så att upplägget och den tekniska plattformen svarar upp mot ungdomarnas önskemål och behov. I kommentarer har ungdomar exempelvis skrivit att ”Det roliga med Mentorprogrammet är att kunna gå ut och göra saker på fritiden” och ”Jag gillar mest att träffas på riktigt”.

Mentorskap för föräldrar

Föräldrar är en mycket viktig resurs i ungdomars liv. I resursstarka familjer är sannolikt familjen den absolut viktigaste resursen i en ungdoms liv. I mindre resursstarka familjer behöver ungdomen ett mer omfattande stöd från andra delar i samhället, för att klara av att utvecklas på sin väg mot vuxenlivet. Exempelvis spelar skolan en extra viktig roll för dessa ungdomar. Här kan Mentor Sverige fylla en viktig funktion.

Ett annat synsätt är att stärka föräldrar i resurssvaga familjer, så att de i större utsträckning kan ta sitt föräldraansvar. Utifrån detta resonemang skulle det vara väldigt intressant att se om ett Mentorprogram för föräldrar/vårdnadshavare skulle kunna ge positiva effekter på ungdomarnas utveckling. Även här vill vi poängtera att en sådan satsning skulle vara särskilt värdefull i socialt utsatta områden och skolor. Områden där exempelvis andelen språksvaga och utrikesfödda är hög, där andelen arbetslösa är hög och där många föräldrar har en låg utbildningsnivå.

Nyttan för partnerföretag

När vi studerar dokumentation kring Mentor Sverige framkommer tydligt att Mentor är duktiga på att skapa relationer med partnerföretag och att få dem att stödja verksamheten både finansiellt och genom att anställda får möjligheter att vara mentorer, t.ex. på arbetstid. Detta bekräftas genom de intervjuer som Payoff har gjort, både med representanter för Mentor, mentorer och partnerföretag.

Nytta för partnerföretagen uppstår i flera dimensioner. Dels kan de beskriva för sina kunder och samverkansparter att de stödjer Mentors verksamhet. Det stärker partnerföretagens arbete med social hållbarhet. Dels ger det partnerföretagen möjligheten att svara upp mot den egna personalens önskemål att engagera sig i sociala projekt samt att det även höjer partnerföretagens profil som en attraktiv arbetsgivare.

Payoffs uppfattning är att en utvecklad struktur för uppföljning och utvärdering dessutom kan öka Mentor Sveriges möjligheter att skapa nytta för partnerföretagen. Genom att exempelvis kunna beskriva den samhällsekonomiska nytta som partnerföretagen bidrar till att skapa, så ger det möjlighet att företagen i sin tur kan förmedla dessa värden i deras arbete med att beskriva på vilket sätt som de bidrar till ett hållbart och mer inkluderande samhälle.

Uppföljning och effektutvärdering

Mentor Sveriges arbete med intern uppföljning

Mentor Sverige har idag en bred verksamhet med många olika typer av insatser, vilka främst riktar sig till ungdomar och i viss mån även föräldrar. Mentors egen uppföljning visar att ungdomarna som deltar i Mentor Sveriges insatser och program är nöjda. Denna utvärdering kan bekräfta att ungdomarna som deltar i Mentorprogrammet är nöjda och i flera fall mycket nöjda. Mentorprogrammet skapar goda förutsättningar för att ungdomarna skall kunna utvecklas positivt och lyckas med sina studier och i arbetslivet. Payoffs utvärdering visar att Mentor Sverige och Mentorprogrammet skapar nytta både på kort sikt och sannolikt även på längre sikt. Samtidigt ser vi ett

behov av att stärka och utveckla Mentors interna uppföljning, för att Mentor i framtiden ska få en större kunskap om vilka effekter som deras insatser och program faktiskt skapar hos ungdomarna och i förlängningen även i samhället i stort.

Vi har uppmärksammat att Mentor Sverige har påbörjat ett arbete för att utveckla och stärka sina rutiner för att följa upp verksamheten med fokus på tre olika tidsperspektiv; kort, medellång och lång sikt. Utveckling av den interna uppföljningen ser vi som strategiskt viktig. Det är både bra och nödvändig för att Mentor Sverige på ett tydligt sätt skall kunna visa på skapade resultat och hållbara effekter på längre sikt av sina insatser och program. Detta är av särskild vikt för Mentorprogrammet, eftersom det är det program som binder upp den största delen av Mentor Sveriges resurser och att det är ett program som löper under en längre tid, sex månader. I vissa fall ända upp till ett år. Därigenom är det den av Mentor Sveriges insatser som har störst möjlighet att påverka ungdomarna i sådan omfattning att det skapas långsiktiga effekter i deras framtida utveckling och liv.

Genom att följa upp verksamheten utifrån olika tidshorisonter kan Mentor Sverige säkerställa att det är både effektiva och hållbara insatser som genomförs, vilket är avgörande för att skapa långsiktiga positiva förändringar för ungdomarna. Genom en utvecklad uppföljning underlättas även den strategiska ledningen, styrningen och kommunikationen av verksamheten. Fördelning av resurser, både finansiellt och personellt, kan exempelvis optimeras på ett bättre sätt när det finns tydliga underlag som visar på vilka resultat som skapas. Prioriteringar av marknadssatsningar för att nå fler finansärer och filantroper kan göras med ytterligare argument genom att verksamhetens långsiktiga resultat och effekter kan synliggöras på ett betydligt bättre sätt. Finansärerna kan då visa att de tar ansvar för och jobbar med social inkludering för att färre ungdomar skall hamna i utanförskap. Det är Payoff bedömning att Mentor Sveriges satsning på utveckling av intern uppföljning och extern utvärdering är klok och att det kommer att stärka den framtida verksamhetens genomförande och utveckling.

Varför är uppföljning viktig?

Genom att följa upp en verksamhet får både verksamheten om berörda parter i omgivningen kunskap om hur verksamheten utvecklas och vilka resultat som den skapar. Oftast är det enklast att följa upp genomförda aktiviteter. Däremot ger kunskap om själva genomförandet en begränsad kunskap avseende om det är rätt aktiviteter som genomförs och om valda metoder och arbetssätt är väl fungerande i förhållande till målgruppens behov och verksamhetens beslutade mål. Uppföljning ger betydligt mer värdefull kunskap om den fokuserar på vilka resultat och effekter som de genomförda aktiviteterna skapar. Mer relevant kunskap om uppföljning av Mentorprogrammet kan bland annat sökas på Kunskapsguiden, Socialstyrelsen.se och Skolverket.

Payoffs uppfattning är att strategisk uppföljning och analys bör fokusera på följande områden:

- *Effektivitetsbedömning:* Genom att kontinuerligt följa upp insatser kan man bedöma dess effektivitet och justera insatsen vid behov för att säkerställa att de verkligen hjälper de unga på bästa möjliga sätt.
- *Långsiktig hållbarhet:* Genom att följa upp insatser över tid kan man säkerställa att de har en långsiktig positiv effekt och inte bara ger kortsiktiga

lösningar.

- *Anpassning till individuella behov:* Uppföljning gör det möjligt att anpassa insatser till olika målgruppers och individers behov och hur dessa behov förändras över tid. Detta ökar sannolikheten att insatserna blir framgångsrika och skapar önskade resultat.
- *Transparens:* Regelbunden uppföljning skapar transparens, vilket är särskilt viktigt i insatser som bekostas av offentliga medel.
- *Kunskapsutveckling:* Uppföljning bidrar till att samla data och erfarenheter, vilka kan användas för analyser, utveckling och förbättring.
- *Mätbarhet och analys:* Uppföljning gör det möjligt att jämföra resultat över tid och mellan olika verksamheter. Det hjälper till att identifiera best practice och bidra till kompetensutveckling mellan olika insatser och organisationer.
- *Beslutsstöd:* Genom att följa upp och tillhandahålla relevanta data kan det stödja beslutsfattande och strategiska prioriteringar.
- *Kvalitetssäkring:* Intern uppföljning och extern utvärdering kan hjälpa till att identifiera framgångsfaktorer, förbättringsområden samt bidra till att effektiva arbetssätt implementeras i den ordinarie verksamheten, vilket leder till en bättre verksamhet för både berörda målgrupper och berörda organisationer.

En grundläggande förutsättning för en väl fungerande uppföljning är dock att verksamheten har definierat ett syfte samt tydliga mål och indikatorer, vilka fokuserar på resultat och effekter.

Mentorprogrammet stärker studier, vägen till arbete och hållbar egenförsörjning

Forskning visar tydligt att utbildning är en viktig och kraftfull väg till arbete och en möjlighet att försörja sig själva. Arbetsmarknadsstatistik visar också att personer som uppnår en godkänd gymnasieexamen har betydligt större möjligheter att både få ett jobb och att sedan behålla jobbet över tid.

Mentorprogrammet skapar på ett tydligt sätt förbättrade förutsättningar för ungdomar att komma vidare i livet. Mentorprogrammet bidrar till en roligare och mer aktiv fritid, det hjälper ungdomarna att förstå vikten av och kopplingen mellan studier och arbete samt att mentorererna kan bidra till att stärka ungdomens nätverk för att få ett första arbete.

Det är Payoffs bedömning att Mentorprogrammet gör skillnad i många ungdomars liv och bidrar till en positiv utveckling när det gäller deras mående, deras trivsel och motivation i skolan samt hjälper till att skapa framtidshopp och att ungdomarna ser en väg framåt i livet och arbetslivet. Därigenom skapar Mentorprogrammet sannolikt även betydligt mer långsiktiga effekter i ungdomarnas liv än vad som i dagsläget framkommer i den interna uppföljningen.

Förslag/rekommendationer

Nedan lämnar utvärderarna sina rekommendationer, vilka vi hoppas ska kunna bidra till utveckling och en effektivare verksamhet i Mentor främst med fokus på mentorprogrammet.

- Mentor Sverige beskriver att de fokuserar på ungdomar i utsatta skolor och områden i sitt arbete med Mentorprogrammet. Samtidigt visar utvärderingen att deltagarna i Mentorprogrammet mår ganska bra och har en relativt hög studiemotivation redan när de startar i Mentorprogrammet. Payoff rekommenderar därför Mentor Sverige att göra en tydligare analys av vilka utsatta områden och vilka utsatta skolor som de ska rikta sin verksamhet mot. Exempelvis kan analysen omfatta uppföljning av olika skolors genomsnittliga meritpoäng, andel elever som avslutar sin skolgång med godkända betyg, andelen utrikesfödda elever, skolor där föräldrarna till eleverna har låg utbildningsnivå och skolor som ligger i områden med hög arbetslöshet. Men det räcker inte med att rikta sig mot skolor i utsatta områden. Det gäller även för Mentor Sverige att samarbeta med rektor, elevhälsan/elevhälsoteam och personal på dessa skolor, så att elever med stora behov både identifieras, motiveras och slutligen rekryteras till Mentorprogrammet. Förankringen hos rektor är viktig för att Mentorprogrammet ska förankras i skolans verksamhet. Därigenom skulle Mentorprogrammet öka sannolikheten att även ungdomar med ett större utanförskap och en större ohälsa kan rekryteras till framtida Mentorprogram och därigenom skapa ytterligare ökad nytta jämfört med i dagsläget.
- Intern uppföljning och att använda sig av extern utvärdering är ett sätt att öka en organisations kunskap och i förlängningen organisationens förmåga att utvecklas och uppnå önskade resultat. Payoff är medvetna om och uppmuntrar det arbete kring utvecklad uppföljning som Mentor Sverige redan påbörjat. Payoff rekommenderar att Mentor Sverige utvecklar sin interna uppföljning genom att öka fokus på skapade resultat och effekter. Exempelvis genom att utveckla den enkät som används för uppföljning av Mentorprogrammet, så att frågorna i större utsträckning fokuserar på de önskade resultat och effekter som Mentor Sverige vill uppnå hos ungdomarna genom stödet från Mentorprogrammet. Se t.ex. frågeställningar som Payoff har använt sig av i denna utvärdering.

Vi rekommenderar även att fortsätta arbetet med att bygga upp rutiner för att säkerställa att uppföljning görs både på kort och på längre sikt. Vi rekommenderar att uppföljning görs med enkät, riktat mot hela populationen ungdomar, vid uppstart, avslut samt sex månader efter avslut och ett och ett halvt år efter avslut. En framgångsfaktor för att uppnå hög svarsfrekvens är ett aktivt arbete redan vid rekrytering av deltagare, där dessa ”bokas upp” för framtida uppföljning. Viktigt att ungdomarna förstår vikten av att de svarar på frågor och att något slags mentalt ”kontrakt” görs upp, så att de känner sig motiverade att svara på frågor även längre fram i tiden.

Uppföljning av långsiktiga effekter är alltid av stort intresse för att förstå hur en insats fungerar och hur den ska anpassas för att skapa så mycket önskad effekt som möjligt. Som vi beskrivit ovan så ökar samtidigt svårigheterna att få kontakt med ungdomarna och få dem att svara, ju längre tiden har gått efter avslut. För att fånga mer långsiktiga effekter rekommenderar vi att Mentor Sverige använder djupintervjuer med ett mindre, slumpmässigt urval av deltagande ungdomar. Även dessa ungdomar är viktiga att ”boka upp” i ett tidigt skede, så att de är motiverade att svara på frågor längre fram i tiden. Dessa intervjutillfällen skulle exempelvis kunna ske tre och fem år efter avslut i Mentorprogrammet. Frågorna i dessa intervjuer bör ha till syfte att få en ökad och framför allt fördjupad förståelse för hur deltagarna i Mentorprogrammet upplever att de har haft nytta av det som de gjorde inom ramen för Mentorprogrammet och på vilket sätt sociala och professionella nätverk har spelat roll i deras liv när det gäller att fatta beslut om att satsa mer tid och energi på skolan, när det gäller att välja inriktning på högre studier samt när det gäller att identifiera och välja att inrikta sig mot olika möjliga framtida yrken.

- Intern uppföljning behöver alltid utgå från en tydlig målbild, vilken beskriver önskade resultat av en speciell insats, i det här fallet Mentorprogrammet. Payoff rekommenderar därför Mentor Sverige att ytterligare utveckla målbilden för Mentorprogrammet, så att målen tydligt fokuserar på önskade resultat och effekter samt att målen är mätbara. För varje mål bör relevanta och mätbara indikatorer tas fram och med tydliga tidsperspektiv för när de ska uppnås. Vid behov bör externt stöd utnyttjas för att ta fram relevanta mål och modell för den interna uppföljningen.
- Föräldrar är en viktig frisk- och skyddsfaktor för ungdomar. Samtidigt finns det många resurssvaga föräldrar, vilka saknar förmåga att stödja sina barn på bästa möjliga sätt. Payoff rekommenderar därför Mentor Sverige att utreda möjligheterna att starta ett Mentorprogram Vuxen/Förälder för att stärka föräldrar i utsatta familjer att bli ett bättre stöd till sina ungdomar, så att ungdomarnas förutsättningar att lyckas i livet ökar.
- Mentorerna är en absolut framgångsfaktor i arbetet med Mentorprogrammet. Mentor Sverige har redan idag en gedigen rekryteringsprocess och en grundutbildning av alla mentorer. Samtidigt ser Payoff en möjlighet att stärka denna del av Mentorprogrammet ytterligare, vilket blir särskilt viktigt om fokus på att rekrytera deltagare från utsatta områden ökar. Payoff rekommenderar Mentor Sverige att bygga upp en struktur för löpande coaching av mentorerna under hela Mentorprogrammet. Det ger mentorerna både en löpande kunskaps- och motivationspåfyllnad. Det ger även mentorerna möjligheter att diskutera problem och dilemman som uppstått i deras mentor-roll, samt att mentorer kan dela erfarenheter med varandra.
- Mentor Sverige har påbörjat ett arbete med att utveckla ett digitalt Mentorprogram. Att utnyttja modern teknik är ett intressant sätt att utveckla Mentorprogrammet, speciellt eftersom ungdomar till stor del är vana att använda olika digitala plattformar för att träffas och kommunicera. Samtidigt

signalerar dagens deltagare i Mentorprogrammet att de mycket hellre vill träffas fysiskt än digitalt. Payoff rekommenderar Mentor Sverige att fortsätta sitt utvecklingsarbete med ett digitalt Mentorprogram. Däremot behöver det ske i nära samverkan med ungdomar och kanske även någon specialist inom digitalisering för att upplägget ska bli bra och skapa de önskade effekterna. I så fall har ett digitalt Mentorprogram potentialen att nå och stödja ungdomar, vilka idag inte har möjlighet att få ta del av det fysiska Mentorprogrammet. Eventuellt kan även delar av dagens Mentorprogram kompletteras med digitala inslag.

- Payoff har inte haft i uppdrag att titta på effekterna av en eventuell förlängning av Mentorprogrammet från sex månader till sex plus sex månader. Däremot har vi under arbetets gång kommit i kontakt med både personal, ungdomar och mentorer som pratat om vad som händer när Mentorprogrammet förlängs upp till ett år och vilken betydelse det har för att skapa mer långsiktiga effekter hos ungdomarna. Utifrån dessa kontakter rekommenderar Payoff att Mentor Sverige undersöker detta område på ett djupare sätt än vad Payoff har haft möjlighet att göra inom ramen för detta uppdrag. Generellt ser Payoff positivt på att utvidga Mentorprogrammet, speciellt för ungdomar som har särskilt behov av detta. Samtidigt har vi full förståelse för att det ställer ökade krav på både tid och resurser för både mentorer och personal på Mentor Sverige.
- Mentor Sverige arbetar med att försöka bygga upp ett gruppmentorskap för att kunna nå fler ungdomar inom ramen för befintliga resurser. Payoffs har mycket positiva erfarenheter av att stödja ungdomar och andra grupper genom gruppinsatser. Samtidigt ställer gruppinsatser nya och helt andra krav på den som leder en sådan verksamhet och kräver mer stöd från Mentor Sveriges personal. Payoff rekommenderar Mentor Sverige att fortsätta det intressanta arbetet med att bygga upp ett gruppmentorskap. Vi vill dock poängtera vikten av att då utreda vilken typ av kompetens som ledaren för grupperna är i behov av. Det finns sannolikt krav på betydligt högre kompetens inom socialt arbete hos en ledare av ett gruppmentorskap jämfört med den kompetens som idag efterfrågas hos mentorerna i dagens Mentorprogram.

Avslutningsvis

Avslutningsvis vill Payoff tacka för förtroendet att genomföra detta uppdrag och önskar Mentor Sverige lycka till i sitt fortsatta, viktiga arbete!

Jonas Huldt, Claes Malmquist och Sven Vikberg

Payoff AB

Bilaga

Nedan redovisas ytterligare diagram och information, utöver vad som redovisats i huvudrapporten.

Bilaga 1. Kompletterande diagram och resultat från enkätundersökning

Varför sökte du en mentor?

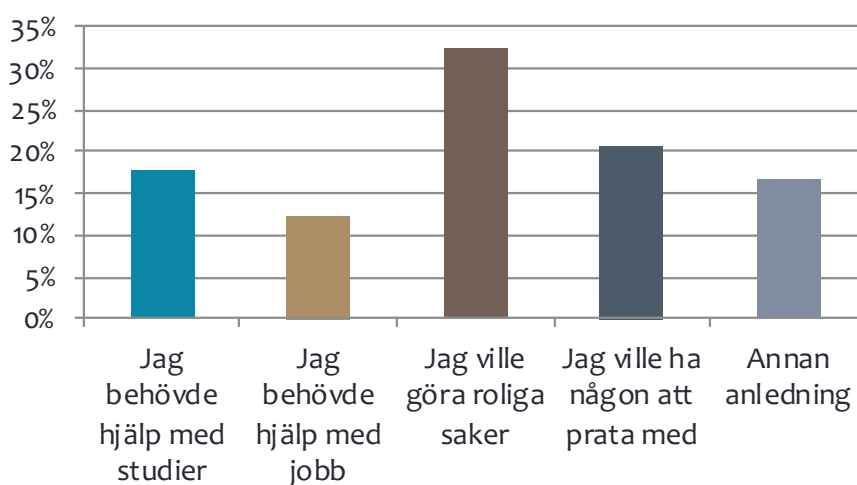

Diagram 8: Anledningar till att ungdomen sökte en mentor

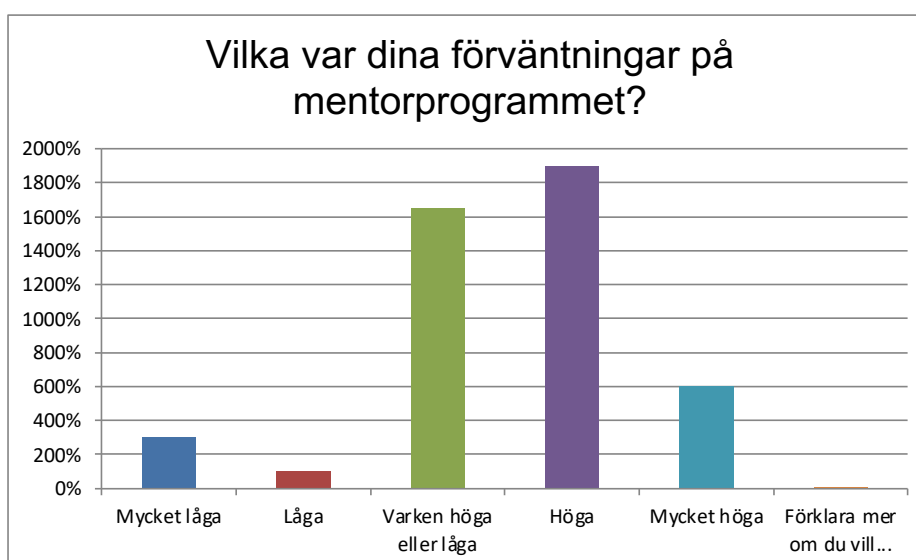

Diagram 9: Vilka var dina förväntningar på mentorprogrammet?

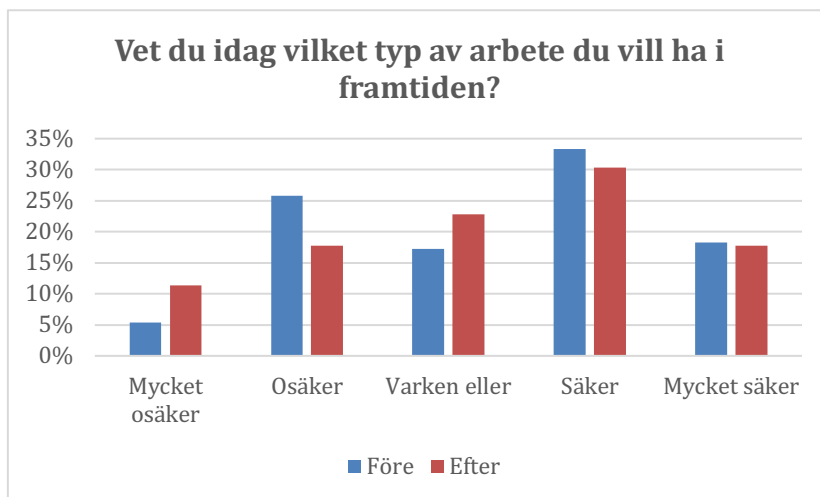

Diagram 10: Vet du vilken typ av arbete du vill ha i framtiden?

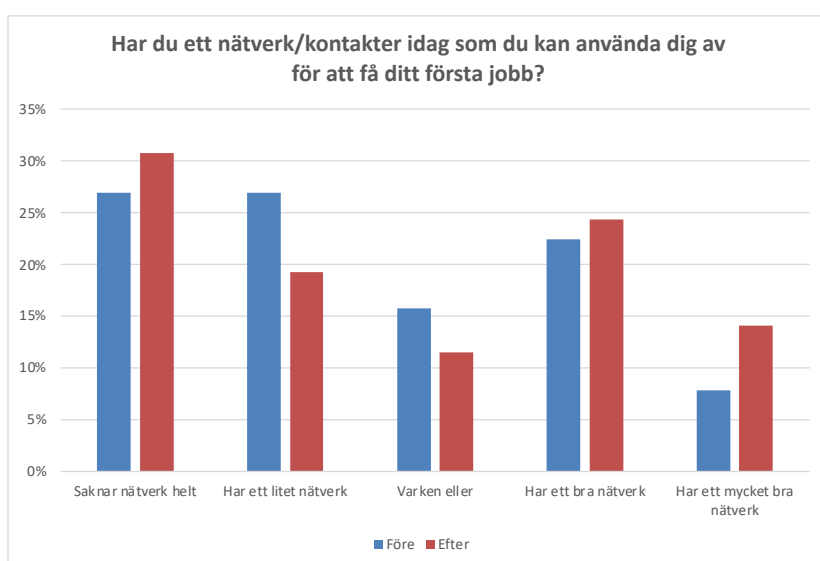

Diagram 11: Har du ett nätverk/kontakter idag som du kan använda dig av för att få ditt första jobb?

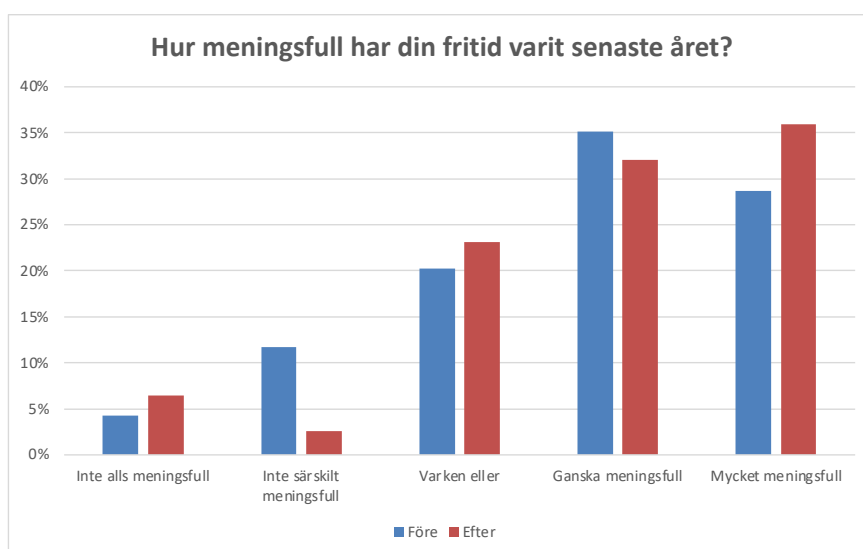

Diagram 12: Hur meningsfull har din fritid varit senaste året?

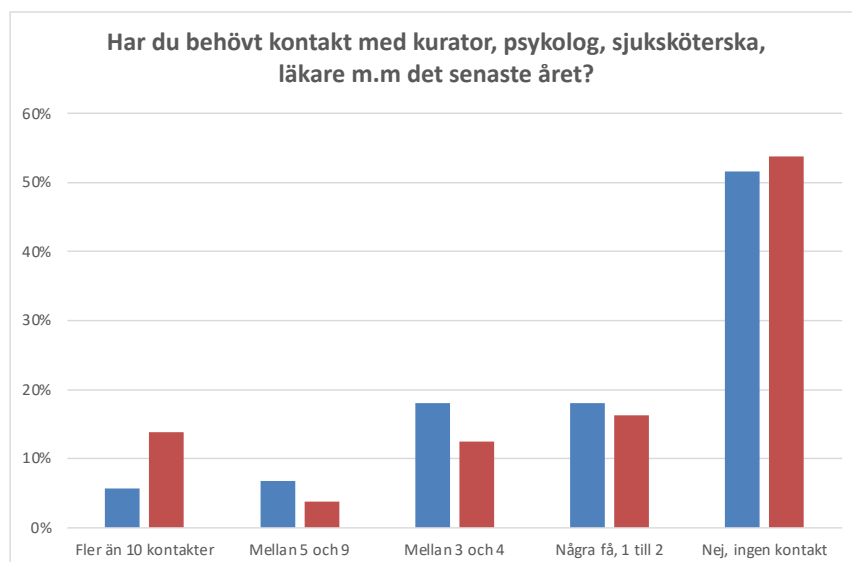

Diagram 13: Har du behövt kontakt med kurator, psykolog, sjuksköterska, läkare m.m. det senaste året?

Bilaga 2. Kompletterande information kring samhällsekonomiska resonemang

Faktorer och produktionsvärde

Mentorprogrammet eller andra typer av sociala investeringar stärker individer och målgrupper så att de i högre grad kan lyckas med sina studier och att de i framtiden i högre grad klarar av att försörja sig själva. Då ökar också det totala produktionsvärde som skapas i samhället, den så kallade samhällsekonomiska nyttan. Ökad samhällsekonomisk nytta kan skapas genom flera olika faktorer.

Forskningsresultat visar att ungdomar som mår bra och trivs i skolan har högre studiemotivation och bra sociala nätverk, vilket i sin tur är viktiga faktorer för att uppnå bra skolbetyg.

Skolprestationer påverkas av:

- **Välmående:** Ungdomar som mår bra psykiskt och fysiskt har bättre förutsättningar att koncentrera sig och prestera i skolan. Stress och oro kan påverka inlärningsförmågan negativt.
- **Trivsel i skolan:** En positiv skolmiljö där elever känner sig trygga och accepterade bidrar till bättre skolresultat. Trivsel i skolan är kopplat till ökad motivation och engagemang i skolarbetet.
- **Studiemotivation:** Hög motivation är en stark drivkraft för att uppnå goda resultat. Elever som är motiverade är mer benägna att anstränga sig och övervinna hinder i sitt lärande.
- **Bra nätverk:** Stöd från familj, vänner och lärare är avgörande. Ett starkt socialt nätverk kan ge emotionellt stöd, hjälp med läxor och uppmuntran, vilket alla bidrar till bättre skolprestationer.

Erfarenhet och forskning visar sammanfattningsvis att dessa faktorer tillsammans bidrar till att skapa en gynnsam miljö för lärande och framgång i skolan. På samma sätt är det åt andra hållet. Om en elev saknar stöd i omgivningen och inte trivs i skolan, så ökar risken betydligt för ohälsa, minskad motivation och närvaro i skolan och i förlängningen även sämre studieresultat. När dessa faktorer stärks så skapar det också ökade förutsättningar för att det i framtiden skapas ett ökat produktionsvärde genom att fler individer kan etablera sig på arbetsmarknaden på ett hållbart sätt och klara av att försörja sig själva genom arbete.